



SISEMINISTEERIUM

Lisa 1. Siseministri käskkirja  
„Siseturvalisuse 2022. aasta  
tulemusaruande“ kinnitamine“ juurde

# Siseturvalisuse 2022. aasta tulemusaruanne

# SISUKORD

<b>TULEMUSVALDKONNA MÕÕDIKUD JA EELARVE TÄITMINE</b>	<b>4</b>
<b>OLUKORRA LÜHIANALÜÜS: ARENGUD JA VÄLJAKUTSED</b>	<b>5</b>
<i>Olukorra analüüsi kokkuvõte</i>	10
<b>ÜLEVAADE MEETMETE ELLUVIIMISEST</b>	<b>12</b>
<b>MEEDE 1. ENNETAVA JA TURVALISE ELUKESKKONNA KUJUNDAMINE</b>	<b>13</b>
<i>Ülevaade meetme eesmärkide saavutamisest</i>	14
<i>Meetme eelarve</i>	15
<i>Programmi tegevuste elluviimisest</i>	15
<i>Olulisimad edusammud 2022. aastal</i>	21
<i>Olulisimad väljakutsed aastatel 2023–2027</i>	21
<b>MEEDE 2. KIIRE JA ASJATUNDLIK ABI</b>	<b>22</b>
<i>Ülevaade meetme eesmärkide saavutamisest</i>	23
<i>Meetme eelarve</i>	24
<i>Programmi tegevuste elluviimisest</i>	24
<i>Olulisimad edusammud 2022. aastal</i>	29
<i>Olulisimad väljakutsed aastatel 2023–2027</i>	29
<b>MEEDE 3. KINDEL SISEJULGEOLEK</b>	<b>30</b>
<i>Ülevaade meetme eesmärkide saavutamisest</i>	31
<i>Meetme eelarve</i>	33
<i>Programmi tegevuste elluviimisest</i>	33
<i>Olulisimad edusammud 2022. aastal</i>	36
<i>Olulisimad väljakutsed aastatel 2023–2027</i>	36
<b>MEEDE 4. EESTI ARENGUT TOETAV KODAKONDSUS-, RÄNDE- JA IDENTITEEDIHALDUSPOLIITIKA</b>	<b>38</b>
<i>Ülevaade meetme eesmärkide saavutamisest</i>	39
<i>Meetme eelarve</i>	40
<i>Programmi tegevuste elluviimisest</i>	40
<i>Olulisimad edusammud 2022. aastal</i>	43
<i>Olulisimad väljakutsed aastatel 2023–2027</i>	43
<b>MEEDE 5. TARK JA INNOVAATILINE SISETURVALISUS</b>	<b>44</b>
<i>Ülevaade meetme eesmärkide saavutamisest</i>	45
<i>Meetme eelarve</i>	45
<i>Programmi tegevuste elluviimisest</i>	46
<i>Olulisimad edusammud 2022. aastal</i>	49
<i>Olulisimad väljakutsed aastatel 2023–2027</i>	49

# Siseturvalisuse 2022. aasta aruande ja tulemusvaldkonna üldinfo

Tulemusvaldkond	Siseturvalisus
Valdkonna arengukava	„Siseturvalisuse arengukava 2020–2030“
Programm	„Siseturvalisus 2022–2025“
Vastutav ministeerium	Siseministeerium
Tulemusvaldkonna eesmärk	Eesti inimesed tunnevad, et nad elavad vabas ja turvalises ühiskonnas, kus igaühe väärtus, kaasatus ja panus kogukonna turvalisusesse loovad ühe turvalisima riigi Euroopas. Parandatakse elukeskkonda, vähendatakse ohtu elule, tervisele, varale ja põhiseaduslikule korrale ning tagatakse kiire ja asjatundlik abi.
2021. aastal tegeleti siseturvalisuse programmi elluviimisel	<ol style="list-style-type: none"><li>1) ennetava ja turvalise elukeskkonna loomisega;</li><li>2) kiire ja asjatundliku abi pakkumisega;</li><li>3) sisejulgeoleku kindlana hoidmisega;</li><li>4) Eesti arengut toetava kodakondsus-, rände- ja identiteedihalduspoliitikaga;</li><li>5) siseturvalisuse valdkonna targemaks ja innovaatilisemaks muutmisega.</li></ol>
Seos „Eesti 2035“ sihtidega	Siseturvalisuse arengukavaga aidatakse kaasa kõige enam strateegilisele sihile „Eestis on kõigi vajadusi arvestav, turvaline ja kvaliteetne elukeskkond“, aga olulisel määral ka sihtidele „Eestis elavad arukad, tegusad ja tervist hoidvad inimesed“, „Eesti ühiskond on hooliv, koostöömeelne ja avatud“ ning „Eesti on uuendusmeelne, usaldusväärne ja inimesekeskne riik“, vähemal määral sihile „Eesti majandus on tugev, uuendusmeelne ja vastutustundlik“. Aruandes on „Eesti 2035“ seoste täpsustamiseks joonealused viited.
Aruande koostamisest	Et hinnata eesmärkide täitmist, on siseturvalisuse tulemusvaldkonna 2022. aasta aruande koostamisel kasutatud olemasolevat statistikat ja uuringuid. Aruandes on analüüsitud olukorda ning antud hinnang eesmärkide saavutamisele ja järgmiste aastate väljakutsetele. Samuti on selgitatud, mida on täpsemalt erinevate programmi tegevuste raames tehtud. Eelkõige on avatud olulisemaid muutusi ja suurema mõjuga projekte.
Lisateave	Lisaks aruandele on lisainfo Siseministeeriumi kodulehel. <a href="http://www.siseministeerium.ee/stak2030">www.siseministeerium.ee/stak2030</a>

# Tulemusvaldkonna mõõdikud ja eelarve täitmine

## Tulemusvaldkonna mõõdikud

	Tegelik täitmine			Sihttasemed			Allikas
	2020	2021	2022	2022	2023	2030	
Eestit turvaliseks riigiks hindavate elanike osakaal	92%	-	90%	≥ 94%	≥ 94%	≥ 94%	Siseministeerium, siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Siseturvalisuse tagamisse kaasatud elanike osakaal	17%	-	27%	≥ 20%	≥ 20%	≥ 30%	Siseministeerium, siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Vigastussurmade arv <sup>1</sup>	768	796	-2	< 660	< 650	< 520	Statistikaamet
Elanike osakaal, kes peavad riigi peamiseks mureks							Eurobaromeetri standarduuring
- kuritegevust	1%	1%	1%	≤ 3%	≤ 3%	≤ 3%	
- sisserännet	15%	8%	10%	≤ 12%	≤ 12%	≤ 12%	
- terrorismi	0%	0%	1%	≤ 1%	≤ 1%	≤ 1%	
Siseturvalisuse asutuste usaldusväärsus:							Turu-uuringute institutsioonide usaldusväärsus uuring
- Politsei- ja Piirivalveamet	91%	86%	84%	≥ 89%	≥ 89%	≥ 89%	
- Päästeamet	95%	95%	93%	≥ 97%	≥ 97%	≥ 97%	
- Häirekeskus	93%	94%	93%	≥ 94%	≥ 94%	≥ 94%	

## Programmi eelarve ja selle täitmine ning peamised kitsaskohad ja kõrvalekalded planeeritust

Valdkonna eelarve täitmine (tuhandetes eurodes)	2022. a esialgne eelarve	2022. a lõplik eelarve	2022. a eelarve täitmine
Kulud	434 329	517 365	474 019
Investeeringud	27 012	61 394	36 104

Siseministeeriumi valitsemisala 2022. aasta eelarvet ja selle täitmist mõjutas oluliselt Ukrainas alanud sõda. Sõjast tingituna koostati 2022. aasta kevadel sama lisaeelarve, millega eraldati Siseministeeriumi valitsemisalale 2022. aastasse juurde umbes 62 miljonit eurot, peamiselt põgenike vastuvõtmiseks, julgeoleku tagamiseks ja kriisi-

deks valmisolekuks, sh elanikkonnakaitse valdkonnale.

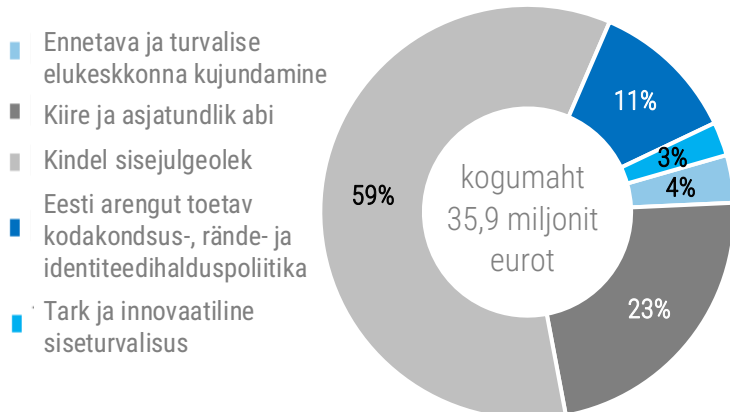
Sõjast tingitud tarneraskuste ja energiahindade kasvust tingitud hinnatõusude tõttu nurjusid mitu hanget ja soetused lükkusid edasi. Tarnetõrgete ja hankelepingute tingimustega seonduvalt lükkusid edasi nii maismaa-, õhu- ja veesõidukitega seonduvad soetused summas üle 9 miljoni euro. Idapiiriga

<sup>1</sup> „Siseturvalisuse arengukava 2020–2030“ ja selle programmiga „Siseturvalisus“ mõjutatakse otseselt uppunute ning tulekahjus, sõidukiõnnetustes, tapmist ja mõrvade ning uimasti üledoosi tagajärjel hukkunute arvu, kuid kaudset mõju avaldavad meetmed ka teistele surmapõhjustele, nagu enesetappudele, kukkumistele ja külmumistele. Seetõttu kajastatakse üldeesmärgi mõõdikuna vigastustest põhjustatud suremust kõikide vigastussurmade liikide kohta. Mõõdik on nimetatud „Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030“ mõõdikute saavutamise ühe eeldusena. Sotsiaalministeerium on ka alates 2015. aastast vigastuste ennetamise valdkonna üldkoordineerija. Sõidukiõnnetustes hukkunute arvu vähendamise abinõusid on käsitletud liiklusohutusprogrammis.

<sup>2</sup> Andmed selguvad 2023. aasta juunis.

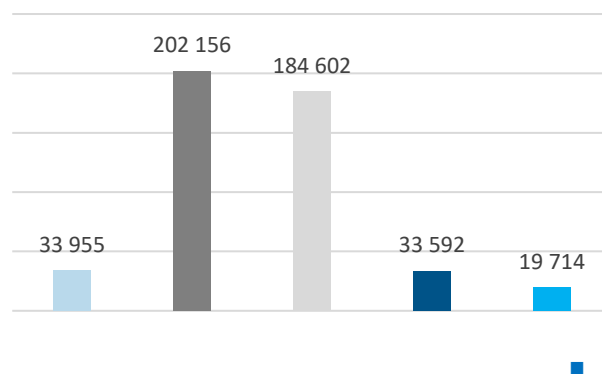
seonduvalt lükkus erinevatel põhjustel, näiteks ilmastikutingimuste tõttu, edasi soetusi üle 2 miljoni euro. Infotehnoloogia valdkonna invest-eeringuteks planeeritud eelarvest jäi kasutamata üle 2 miljoni euro, jääk kasutatakse 2023. aastal. Lisaeelarvega eraldatud vahenditest tuli 19 miljonit üle kanda 2023. aastasse, millest suures osas

Programmi 2022. aasta investeeringud



jätuvad planeeritud soetused ja osaliselt kaetakse 2022. aasta lisaeelarve jääkidest ka 2023. aasta Ukraina kriisist tingitud lisategevuste kulusid, sh tugevdatud piirivalvamine, sõjapõgenike vastuvõtmine, julgeoleku tagamise tegevused jms.

Programmi meetmete 2022. aasta kulud (tuh €)



## Olukorra analüüs

### Eesti inimesed tunnevad end turvaliselt

2020. aastal leidis 92% küsitlusele vastanutest, et Eesti on elamiseks turvaline riik, 2022. aastal 90%.<sup>3</sup> Eestit turvaliseks riigiks pidajate osakaal on seega veidi langenud, aga arvestades muutunud julgeolekuolukorda, võib seda pidada pigem heaks tulemuseks, mis peegeldab suurt usaldust Eesti julgeoleku- ja siseturvalisuse asutuste vastu.

Nende elanike osakaal, kes peavad kuritegevust üheks peamiseks probleemiks, millega riik peaks tegelema, jäi 2022. aastal samaks nagu kahel eelneval aastal (1%). Kõige olulisemateks riigi ees seisvateks probleemideks peeti hinnatõusu, inflatsiooni ja elukallidust (64%), energiaga varustatust (49%) ning rahvusvahelist olukorda (23%).<sup>4</sup> 2022. aastal registreeriti 25 663 kuritegu, mis on 1,2% vähem kui aasta varem.<sup>5</sup> Varasemast rohkem registreeriti varguseid, sealjuures enim sagesid need kaubandusettevõtetest. Erinevate küberkuritegude kasvutrend aga peatus.<sup>6</sup>

### 2022. aasta oli Ukraina sõja mõjudega toimetuleku aasta. Ka edaspidi on hädavajalik ühiskonna ühtsus ja valmisolek kriisideks ning asutustevaheline toimiv koostöö

Sisejulgeolekut mõjutas eelkõige 2022. aasta veebruaris alanud Vene vägede täiemahuline sissetung ja sõda Ukraina vastu. Ukraina sõja mõjudega toimetulekuks ja Eesti julgeoleku kindlustamiseks on astunud juba mitmeid lisasamme, kuid need teemad on kahtlemata ka järgmistel aastatel prioriteet.

Siseturvalisuse asutuste jaoks tähendas Ukraina sõja mõjudega toimetulek juhtrolli võtmist. Valitsuse otsusega pandi **sõjapõgenike vastuvõtmist** koordineerima Siseministeerium ning asutuste tasandil Politsei- ja Piirivalveamet. Samuti oli oluline Päästeameti, Häirekeskuse ning Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskuse (SMIT) roll. Näiteks, Häirekeskuse riigiinfo telefon 1247 oli kiiresti valmis inimesi aitama Ukraina ja sõjapõgenikega seotud küsimustes ning Pääste-

<sup>3</sup> Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring 2018, 2020 ja 2022.

<sup>4</sup> Flash Eurobarometer 97. Public opinion in the EU regions; <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2693>.

<sup>5</sup> Justiitsministeerium. „Kuritegevus Eestis 2022“: <https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevus2022>.

<sup>6</sup> Politsei- ja Piirivalveameti andmed.

amet koordineeris Ukraina sõjapõgenikke aitavate vabatahtlike tegevust ja regionaalsete kriisikomisjonide kaudu kohalike omavalitsuste tegevust. Samuti aitasid erinevad innovaatilised lahendused tegeleda SMITi eestvedamisel paremini ja kiiremini sõjapõgenikega seotud väljakutsetega. Loodi ka vastuvõtu- ja registreerimispunktid ning infomaterjalid ja teavitussüsteem sõjapõgenike Eestis viibimise ja abistamise võimaluste kohta.

Eesti jaoks enneolematult suure põgenike hulgaga on kaasnenud palju proovikive, kuid oleme suutnud olukorraga kiiresti kohaneda. Eestisse on saabunud üle 110 000 ukrainlase, kellest ligi 60 000 on avaldanud soovi Eestisse jääda. Siseministeriumi eestvedamisel on hakanud ametkonnad paremini koos tegutsema, ning mis kõige olulisem, Eesti ühiskond toetab endiselt Ukrainat ja abistab sõjapõgenikke. Kuigi praegu on sõjapõgenike koordineerimise roll antud üle Sotsiaalministeriumile ja eestvedaja on Sotsiaalkindlustusamet, on Siseministeriumi valitsemisalal jätkuvalt roll sõjapõgenikega seotud töövoogudes.

**Venemaa tegevuse pidurdamisel ja Eesti julgeoleku tagamisel oli eelmisel aastal mitmeid olulisi ja märgilise tähendusega arenguid:** Venemaa propagandatelekanalite sulgemine, Venemaalt piiriülese liikumise minimeerimine, Venemaa ja Valgevene e-residentide juurdekasvu peatamine, erinevad sanktsioonid, relvaseaduse muudatused ja palju muud. Kindlasti on olulised ka okupatsioonimonumentide teisaldamine ja tegevused õiguskeskkonna parendamiseks, et luua näiteks selgem olukord okupatsioonirežiimide sümbolika ja monumentide teisaldamiseks.

**Viimased aastad on näidanud, et on tarvis parandada kriisidega toimetulekut nii riiklikul, kohalike omavalitsuste, kogukondade kui ka inimeste tasandil. Igaühel on kriisis oma roll ja iga asutus peab olema valmis oma valdkonna kriise oskuslikult juhtima.** 2021. aasta uuringu järgi on 77% kohalikest omavalitsustest saavutanud kriisideks valmisolekus edasijõudnu või eeskujuliku taseme.<sup>7</sup> 2022. aastal seda uuringut läbi ei viidud, kuid võib eeldada, et tänu sihistatud tegevustele valmisolek paranes. Elanike hädaolukorraks valmisoleku indeksi keskmine tulemus näitab, et elanike valmisolek on jäänud samale tasemele nagu 2019. aastal (45). Sellest saab järeldada, et vaja on panna enam

rõhku koolitustele ja erinevatele ennetustegevustele, et parandada inimeste teadlikkust ja oskusi.<sup>8</sup>

Murekohtade leevendamiseks on eelnenud aastatel tegeletud ja Siseministeriumi valitsemisalal vastutusvaldkondades on tulevate aastate prioriteetid järgmised: idapiiri täies ulatuses väljaehitamine; sisserändeks valmisoleku suurendamine; sihistatud tegevus kriisideks valmisoleku, sh elanikkonnakaitse parandamisel; riigi strateegilise autonoomsuse kaitsmine, hübriidohtude ja välismõjutuste ennetamine ja tõkestamine ning desinformatsiooni ja vaenuliku mõjutustegevuse tõkestamine.

### Siseturvalisuse asutusi usaldatakse, kuid piisava ja motiveeritud personali tagamiseks on vaja väärilist töötasu ja suuremas mahus väljaõpet

**Reageerivate asutuste tööd kergendab inimeste usaldus nende vastu.** 2022. aastal usaldas Päästametit 93%, Häirekeskust 93% ning Politsei- ja Piirivalveametit 84% küsitlusele vastanutest – need on endiselt kolm kõige rohkem usaldatud asutust Eestis.

Siseturvalisuse teenuste pakkumisel on oluline, et meie turvalisuse tagajad saaksid oma töö eest väärilist tasu. Riigieelarve läbirääkimistel on siseministri üks prioriteete olnud juba aastaid saada palgatõusuks lisaraha. **2022. aastal suunati eesliini töötajate palgatõusuks 11,7 miljonit eurot.** Päästjate miinimumpalk tõusis 12% ning eesliini politseinike ja Häirekeskuse päästekorraldajate oma ligi 5%. **Siseministeriumi valitsemisala palgatõusuks suunatakse 2023. aastal üle 50 miljoni euro,** mis võimaldab tõsta päästjate miinimumpalga 1620 euroni, politseinike oma 1849 euroni ja päästekorraldajate oma 1631 euroni. Ka Sisekaitseakadeemia palgafond suureneb oluliselt ja õpetajatele on võimalik tagada 25% palgakasv sarnaselt muu haridusvaldkonnaga. **Need positiivsed arengud ei taga aga veel eesmärki, et politseinike ja päästjate miinimumpalk võrduks 1,2-kordse Eesti keskmise palgaga.** Lähtudes politseinike ja päästjate tulevikuvajaduse ja töötasu analüüsist on järgmistel aastatel jätkuvalt **väljakutse pakkuda väärilist töötasu, et tagada piisav arv töötajaid ja rahastada vajalik mahus uute töötajate väljaõpet.** Siseturvalisuse valdkonna teenistujate arv on

<sup>7</sup> Kohalike omavalitsuste kriisideks valmisoleku indeksuuring 2021.

<sup>8</sup> Elanike hädaolukorraks valmisoleku indeks 2021.

alates 2008. aastast vähenenud 18% ning paljud siseturvalisuse valdkonna töötajad on jõudmas pensioniikka, mistõttu on vaja suunata senisest rohkem raha näiteks politseinike ja päästjate väljaõppesse, et hoida ära üha suurenev eesliini töötajate puudujääk. Arvestama peab ka sellega, et Eesti elanikkond on sõjapõgenike tõttu umbes 5% suurenenud ning see seab samuti ootused siseturvalisuse teenustele ja valdkonna töötajate arvule.

Arvutuste järgi toob Päästeamet oma tegevusega ühiskonnale tulu aastas miljard eurot ning Politsei- ja Piirivalveamet 867 miljonit eurot. Seega ületab siseturvalisuse asutuste panus ühiskonda mitu korda neile riigieelarvest eraldatavat raha.

### Lisaks reageerivatele asutustele on oluline inimeste endi roll Eesti turvalisena hoidmisel

Inimesed teadvustavad nende endi rolli olulisust ja enamik on veendunud, et nad peaksid ise aktiivselt osalema enda ja oma kodukoha turvalisuse tagamisel (2022. aastal 90%). Selleks on elanikel erinevaid võimalusi nii vabatahtlikuna osaledes kui ka ise vastutustundlikult käitudes.

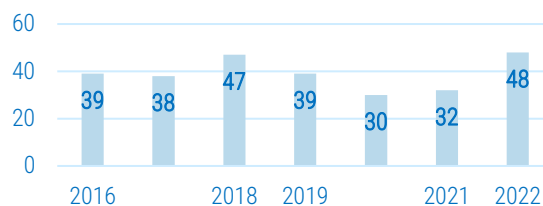
Vabatahtlikke lisandus päästjate ja merepäästjate ridadesse, kuid ka riigiinfo teenuse pakkumisele abiks. Abipolitseinike arv vähenes aga 6%, kusjuures 29% lahkunud abipolitseinikest asusid tööle politseiametnikena. Edaspidi on kavas tegeleda siseturvalisuse valdkonna vabatahtlike arvu suurendamise, aga teisalt ka enam vabatahtliku tegevuse mitmekesistamise ja olemasolevatele vabatahtlikele sobivate osalusvõimaluste pakkumisega. Samuti on prioriteet arendada kriisirohliga vabatahtlikke.

### Palju õnnetusi juhtub riskikäitumise tõttu

Suur osa õnnetusi ja vigastussurmasid juhtub vale käitumise tõttu, sh alkoholi liigtarvitamine ja hooletu suitsetamine. Täpne vigastussurmade arv avaldatakse juunis, kuid järgnevalt on esitatud ülevaade esialgsetest andmetest.

2022. aastal hukkus tulekahjus 48 inimest (2021. aastal 32), kellest 32 olid mehed. Kõige sagedasem tulekahju põhjus oli hooletu suitsetamine. Toimiv suitsuandur oli olemas üheksas kodus, kus toimus traagilise lõpuga tulekahju. Pooltel tulekahjus hukkunutest esinesid terviseprobleemid, millest levinuim oli liikumispuue. See ilmestab, et edaspidi tasub kodunõustamist sihistada enam näiteks liikumispuudega eakatele.

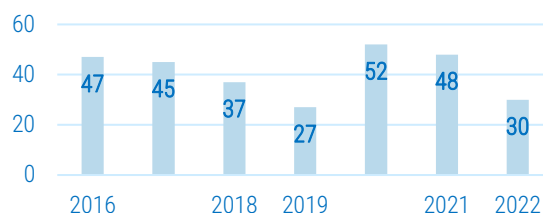
Tulekahjus hukkunud



**Joonis.** Tulekahjus hukkunud aastatel 2016–2022 (allikas: Statistikaamet; 2022. aasta andmed: Päästeamet)

**Veeõnnetuses hukkus** 2022. aastal 30 inimest, mis on oluliselt vähem kui 2021. aastal. Uppunutest 24 olid mehed ja 19 uppunut olid joores või joobe-kahtlusega.

Veeõnnetuses hukkunud

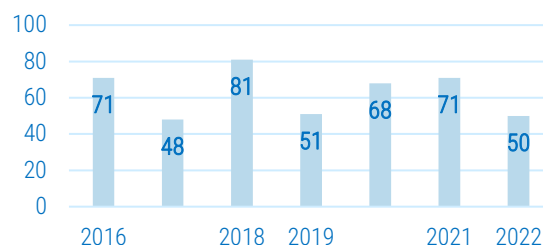


**Joonis.** Veeõnnetuses hukkunud aastatel 2016–2022 (allikas: Statistikaamet; 2022. aasta andmed: Päästeamet)

Võrreldes 2021. aastaga hukkus oluliselt vähem inimesi suplemisel, vettehüppel ja kalastamisel. Sellele aitas kaasa Päästeameti sihistatud ennetustegevus.

**Liiklusõnnetuses** sai vigastada 2021. aastaga võrreldes 8% rohkem inimesi, kuid hukkunuid oli vähem (2021. aastal 71 ja 2022. aastal 50). Sarnaselt 2021. aastale oli kergliikurijuhtide osalusel toimunud inimkannatanuga õnnetusi rohkem, kuid sellistes õnnetustes on hukkunute arv olnud minimaalne.

Liiklusõnnetuses hukkunud



**Joonis.** Liiklusõnnetuses hukkunud aastatel 2016–2022 (allikas: Statistikaamet; 2022. aasta andmed: Politsei- ja Piirivalveamet)

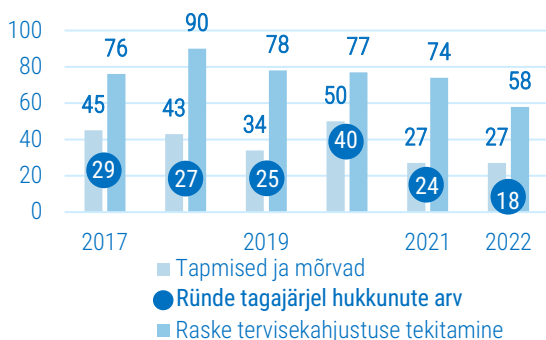
Alkoholi tarvitanud mootorsõidukijuhi põhjustatud inimkannatanuga liiklusõnnetusi oli 2022. aastal

7% vähem kui 2021. aastal (2021. aastal 122 ja 2022. aastal 113).

**Tapmisi ja mõrvu** registreeriti 2022. aastal sama palju kui 2021. aastal, raskete tervisekahjustuste tekitamist 12 võrra vähem. Ründe tagajärjel sai surma aga kõige vähem inimesi alates taasiseseisvumisest: 18. Vähemalt 90% tapmistest või mõrvadest pandi toime joores.

Oma lähedase käe läbi kaotas elu seitse inimest. 2022. aastal vähenes lähisuhtevägivalla juhtumite arv 10%. Sama palju vähem oli ka infoteateid ja registreeriti kuritegusid. Arvatavasti on põhjused väga erinevad, miks on politseile või ohvriabile lähisuhtevägivallast vähem teatatud. Osal juhtudest võivad inimesed olla saanud oma probleemidele sisulise lahenduse, kuid vähesem teatamine võib olla ka tingitud näiteks hirmust tähelepanu ees või usaldamatusest riigi pakutavate abivõimaluste vastu.

Rasked vägivalgakuriteod



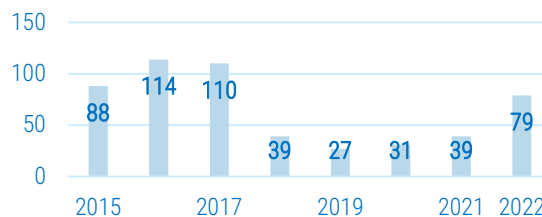
**Joonis.** Rasked vägivallakuriteod (allikas: Statistikaamet; Justiitsministeerium „Kuritegevus Eestis 2022“)

Kindlasti on vaja neid põhjuseid edaspidi analüüsida ja aidata kaasa sellele, et rohkem inimesi, kes abi vajavad, seda küsiks. Siseministeeriumi valitsemisala võimalused tegeleda lähisuhtevägivalla probleemi juurpõhjustega, näiteks alkoholismiga või puudulike sotsiaalsete oskustega konfliktide lahendamisel, on piiratud ja lahendused eeldavad eri valdkondade koostööd ka edaspidi.

Aastatel 2000–2022 on Eestis narkootikumide tõttu surnud 2025 inimest. Enim narkosurmasid põhjustanud fentanüülide levik pidurdus Eestis märkimisväärselt tänu politsei edukale jälitustööle, millega lõpetati 2017. ja 2018. aastal mitme suure kuritegeliku võrgustiku tegevus. 2022. aastal avaldas negatiivset mõju aga fentanüülide analoogide nitaseenide ehk äärmiselt mürgiste uimastite turule tagasitulek, mis on osaliselt põhjus, miks

narkoüledoosidest tingitud surmade arv on kasvanud.

Narkosurmad



**Joonis.** Narkosurmad aastatel 2015–2022 (allikas: surma põhjuste register)

Võrreldes 2021. aastaga kahekordistus üledooside arv: esialgsel andmetel oli 2022. aastal 79 narkosurma. Suurima osa narkosurmades põhjustasid sünteetilised opioidid, 14 surma seostatakse kokaïini, MDMA ja amfetamiiniga. Need on ained, mis levivad sageli ööelu ja meelelahutusega, sh noorte ja edukate inimeste seas, kes ei pea end üldiselt ise tarvitajateks. Nendeni on seetõttu keerulisem ennetustöö ja hoiatustega jõuda.

Ukrainas alanud sõda narkoturgu oluliselt ei mõjutanud, küll aga vähendas Eesti-Vene piiri sulgemine mõne narkootikumi levitamist Ida-Virumaal. 2023. aastal võib prognoosida probleemi retseptiravimitega.

2022. aastal jätkati sihistatud ennetusega siseturvalisuse valdkonnas nii erinevate programmide kui ka teavitustegevuste abil. Märkimisväärne osa sotsiaal- ja terviseprobleemidest on omavahel seotud ja ennetatavad. Tihti on probleemide allikad samad, mistõttu tuleb ennetustööd teha valdkonnaüleselt.

### Siseturvalisuse teenuste paremaks pakkumiseks investeeriti transportvarasse, kinnisvarasse ja infotehnoloogiasse

2022. aastal parandati Päästeameti ning Politseija Piirivalveameti tehnilist valmisolekut, et paremini sündmustele reageerida. Transportvara investeringuid tehti 2,6 miljoni euro eest. Näiteks korra- ja kaitse toetamiseks asendati 54 sõidukit, sh 44 patrullisõidukit. Kriminaalpolitsei toetamiseks asendati üks kriminalistika väikebuss ja piirivalve toetamiseks üks väljasaatmisbuss.

Uue tehnoloogia katsetamiseks ja keskkonnanahoi suurendamiseks võeti Politsei- ja Piirivalveametis kasutusele esimene politseitööks kohandatud täiselektriline patrullisõiduk ning logistilise tegevuse tagamiseks täiselektriline väikekaubik. Elektrisõidukite laiendamise kasutuselevõtmise soodusta-

miseks alustas Politsei- ja Piirivalveamet esmase laadimistaristu väljajehitamist.

**Kriisideks valmisoleku tagamise teenuse toetamiseks** võeti Politsei- ja Piirivalveametis kasutusele kaks üle 40 istekohaga reisijateveo bussi. Bussid saadi tasuta Transpordiametilt. **Kriisiolukorras toimepidevuse parandamiseks** täiendati Politsei- ja Piirivalveameti ning Päästeameti transpordivahendite kütuse hoiustamise ja tankimise võimalusi.

**Päästetööde** toetamiseks võeti kasutusele senisest väiksemal alusautoplatvormil põhinev tulekustutus- ja päästeauto. **Kõrgustest päästetööde toetamiseks** renoveeriti kaks tõstukautot. **Keemia-päästevõimekuse parandamiseks** võeti kasutusele seitse uut keemiapäästehaagist, millest üks anti üle siseturvalisuse õppeks Sisekaitseakadeemia. **Veepäästevõimekuse parandamiseks** asendati üks merepäästepaati.

**Päästetööde valdkonnas** asendati 19 mehitamata õhusõidukiplatvormi. Soetuse tulemusena vastavad kõik Päästeameti kasutuses olevad mehitamata õhusõidukid kehtivale Päästeameti mehitamata õhusõidukite kontseptsioonile.

**Siseministeeriumi valitsemisala kaugseirevõimekuse arendamiseks** võeti Sisekaitseakadeemia kaugseire teadus- ja arenduskeskuses kasutusele uus suure lennuulatuse ja seirevõimekusega mehitamata õhusõiduk.

**Infotehnoloogia valdkonna** arendustöodesse suunati 15,4 miljonit eurot. Olulisemad neist olid **rändemenetluse ja identiteedihalduse valdkonnas**. Rakendati automaatse biomeetrilise isikutuvastuse

süsteemi (**ABIS**) **näovõrdlusteenust**, mis aitab ennetada identiteedipettusi. Võeti kasutusele uus tehniline lahendus: isikutuvastus 2.0, mis hõlbustab identiteedi- ja rändemenetlustes isikusamasuse kontrolli. Ukraina sõja alguses loodi kiiresti võimalused ajutise kaitse taotlemiseks ja kaitse pikendamiseks iseteeninduskeskkonnas. Lisaks jõudis lõpule viisaregistri uue versiooni arendus, mis viis viisade taotlemise ja menetluse uuele tasemele. Olulisi arenguid toimus ka **kiire abi tagamises ja ressursside paremas planeerimises**. Häirekeskus võttis kasutusele valdkonnaülese kriteeriumist lähtuva ohtude hindamise põhimõtte rakenduse. Politsei taktikalise juhtimise andmekogu (KILP) arenduse tulemusena on võimalik senisest tõhusamalt planeerida ja väljakutsetesse kaasata reageerivaid ressursse, näiteks valmis KILPis lennusalga ressursside planeerimise moodul ja merepäästejuhtumite lahendamise funktsionaalsus. **Digitaliseeriti politseipatrulli täidetav lähi-suhtevägivalla infoleht**, mis hõlbustab oluliselt lähi-suhtevägivalla juhtumite menetlust ja asutustevahelist infovahetust. See on üks esimesi samme laiemast süüteo menetluse digitaliseerimise tegevuskava elluviimisest.

2022. aastal ei valminud Siseministeeriumi valitsemisalas küll ühtegi uut hoonet, kuid Riigi Kinnisvara ASil oli **töös mitme 2023. aastal valmiva siseturvalisuse hoone ehitamine**: Kiviõli, Ruhnu, Kohtla-Järve ja Elva ühishooned ning Türi komando. Jätkusid 2021. aastal alanud Kaitsepolitsei- ameti peahoone ehitustööd. **Kokku investeeriti 2022. aastal kinnisvara arendusprojektidesse 45,6 miljonit eurot.** ■

# OLUKORRA ANALÜÜSI KOKKUVÕTE

## Olulisimad edusammud 2022. aastal

- **2022. aastal pidas 90% inimestest Eestit turvaliseks riigiks.** Muutunud julgeolekuolukorda arvesse võttes peegeldab see suurt usaldust Eesti julgeoleku ja siseturvalisuse asutuste vastu.
- **Ukraina sõja mõjudega tuldi toime tänu erinevate poolte koostööle, elanike abile ja innovaatilisele lähenemisele.** Siseministerium koos valitsemisala asutustega koordineeris sõjapõgenike vastuvõtmist esimestel kuudel pärast sõja algust, sh loodi vastuvõtu- ja registreerimispunktid ning infomaterjalid ja teavitussüsteem sõjapõgenike Eestis viibimise ja abistamise võimaluste kohta. Esimest korda rakendati Euroopa Liidu ajutise kaitse direktiivi, kusjuures Eesti menetlus oli ja on kõige kiirem Euroopas. Samuti täiendati õiguskeskkonda Ukraina kodanike ja nende pereliikmete Eestis viibimise, elamise ja toimetuleku toetamiseks. Häirekeskuse riigiinfo telefon 1247 avas Ukraina kõnekeskuse, kust sõjapõgenikud saavad infot oma emakeeles tänu seal töötavatele ukrainlastele. Päästeamet koordineeris Ukraina sõjapõgenikke aitavate vabatahtlike tegevust ja regionaalsete kriisikomisjonide kaudu kohalike omavalitsuste tegevust.
- **Venemaa tegevuse pidurdamisel ja Eesti julgeoleku tagamisel oli eelmisel aastal mitmeid olulisi ja märgilise tähendusega arenguid:** Venemaalt piiriülese liikumise minimeerimine, Venemaa ja Valgevene e-residentide juurdekasvu peatamine, erinevad sanktsioonid, relvaseaduse muudatused ja palju muud. Kindlasti on olulised ka okupatsioonimonumentide teisaldamine ja okupatsioonirežiimide sümbolika kasutamise keelustamise eelnõu ja okupatsioonimonumentide teisaldamine ettevalmistused õiguskeskkonna parendamiseks, et luua selgem olukord okupatsioonirežiimide sümbolika ja monumentide teisaldamiseks.
- **Parandati elanikkonnakaitset ja kriisideks valmisolekut.** Eelmisel aastal eraldati elanikkonnakaitse ja sisejulgeoleku tugevdamiseks üle 109 miljoni euro. Lisaraha kasutatakse aastatel 2022–2026. Tegemist on olulise otsusega, mis võimaldab riigi valmisolekut parandada.

2022. aastal näiteks uuendati ja saadeti igasse koju elanikele mõeldud teavitusmaterjal „Ole valmis“, tehti kriisikoolitusi korteriühistu juhtidele, valmis ulatusliku evakuatsiooni plaan, kaardistati avalikud varjumiskohad, alustati sireenipõhise ohuteavitussüsteemi loomisega ning hakati soetama evakuatsiooni- ja Päästeameti varusid. Samuti valmis ohualapõhine kiire ohuteavituse süsteem (EE-ALARM), mis tagab valmisoleku edastada erakorralise sündmuse korral ohupiirkonda jäävatele ja sinna sisenevatele inimestele õigel ajal ohuteavitus ning asjakohased käitumisjuhised. Viidi läbi toetusvoor kohalike omavalitsuste kriisivalmiduse suurendamiseks ning tehti erinevaid teavitustegevusi, nõustamisi, kriisikunstiseminare, õppusi ja infopäevi. Toimusid kõrgemad elanikkonnakaitse kursused.

Lisaks võeti vastu päästeseaduse muudatused, mis muu hulgas võimaldavad Päästeametil kaasata demineerimistööle vajalike teadmiste ja oskustega vabatahtlikke, et tagada demineerimistöö toimepidevus võimalike ressursimahukate sündmuste ja kriiside lahendamiseks. Jõustus ka eriteenistuste ühtlustamise seadus, millega loodi kriisirolliga abipolitseinike regulatsioon ning ühtlustati siseturvalisuse teenistujate ja vabatahtlike sotsiaalseid tagatisi.

- **Idapiiri maismaaosal jätkati piiritaristu ehitustöödega:** kõik idapiiri lõigud on ehitamisel või ettevalmistamisel, täies mahus sai valmis piiritaristu esimene 23,5 km pikkune lõik ja alustati arendustöödega Narva jõe piiri valve tugevdamiseks.
- **Inimesed teadvustavad enda rolli olulisust Eesti turvalisena hoidmisel:** 2022. aasta uuringu järgi on 90% veendunud, et nad peaksid ise aktiivselt osalema enda ja oma kodukoha turvalisuse tagamisel. **Eelmisel aastal jätkati sihistatud ennetustegevusega, et vähendada elu-, tervise- ja varakahju.** Veeõnnetustes, liikluses ja ründe tagajärjel hukkus vähem inimesi kui aasta varem.
- **Hea väljaõppega piisava ja motiveeritud personali tagamiseks tõsteti päästjate miinimumpalka ligi 12% ning eesliini politseinike ja Häirekeskuse päästekorraldajate oma ligi 5%.**

## Suurimad väljakutsed aastatel 2023–2027

- **Siseturvalisuse ja sisejulgeoleku asutuste reageerimissuutlikkuseks ning erinevate ohtude, õnnetuste ja kriisidega toimetulekuks ja nende ennetamiseks on vaja ka edaspidi tagada piisavalt palju töötajaid ja väljaõpet.** Siseministeriumi valitsemisalas on läbi viidud struktuurireformid, mille tulemusel on 13 aastaga vähenenud valitsemisala teenistujate arv 22%. Samal ajal on keskvalitsuse üldine teenistujate arv vähenenud 4%. Tuleb ka arvestada, et igal aastal lahkub teenistusest umbes 675 töötajat ja paljud siseturvalisuse valdkonna töötajad on jõudmas pensioniikka. Turvalisuse tagajate arv ei saa enam väheneda ilma järeleandmisteta ühiskonna turvalisuses. **Seetõttu on oluline, aga keeruline väljakutse tagada motiveeriv ja konkurentsivõimeline palk.**

Siseministeriumi valitsemisala palgafond kasvab 2023. aastal üle 20% ehk enam kui 50 miljonit eurot. Need positiivsed arengud aga ei taga veel eesmärki, et politseinike ja päästjate miinimumpalk oleks võrdne 1,2-kordse Eesti keskmise palgaga. **Lisaks palgale on vaja piisavas mahus õppekohti, kvaliteetset ja moodsat õpet ning häid õppetingimusi.** Selleks on vaja järgmistel aastatel näiteks arendada välja Väike-Maarja harjutusväljak ja Sisekaitseakadeemia Tallinna õppekompleks.

- **Kriisivalmidus, sh elanikkonnakaitse, kriisireserv ja varud.** Viimased aastad on näidanud, et on tarvis parandada kriisidega toimetulekut nii riiklikul, kohalike omavalitsuste, kogukondade kui ka inimeste tasandil. Igaühel on kriisis oma roll ja iga asutus peab olema valmis oma valdkonna kriise oskuslikult juhtima. Kriisideks valmisolek ja elanikkonnakaitse on riigikaitse lahutamatud osad, seega peavad nendega seotud võimearendus ja pidevad kulud olema kaetud püsirahastusega.

**Kriisivalmiduse parandamiseks on järgmistel aastatel vaja teha palju olulise mõjuga arendustöid.**

**Kiire ohuteavitus** – üleriigilise kiire ohuteavituse süsteemi arendamine, mis hõlmab nii sireene, SMS-teavitust kui ka teisi kanaleid.

**Ulatuslik evakuatsioon ja varjumine** – koostöös kohalike omavalitsuste ja teiste partneritega ulatusliku evakuatsiooni ettevalmistamine ja avalike varjumiskohtade loomine. Kohalike omavalitsuste, ettevõtjate, korteriühistute ja elanike kaasamine, et tagada varjumiskohad elanikele. Arutelu algatamine uusehitistes varjumiskoha loomise nõude üle. Toetusvoor korteriühistutele ja kohalikele omavalitsustele varjumiskohtade loomiseks ja korrastamiseks.

**Kohalike omavalitsuste nõustamine, koolitamine ja toetamine** kriisideks valmisolekus, toetusmeetme loomine kohalike omavalitsuste kriisivalmiduse parandamiseks ning kohalike omavalitsuste kriisivalmiduse läbipaistva ja võrreldava arendamise tagamine. Kohalikele omavalitsustele suunatud koolitused ja kriisiõppused.

**Eelduste loomine, et iga elanik saaks kriisis paremini hakkama,** teaks oma rolli ja oskaks muuta oma kodu kriisikindlamaks. Selleks teavitustegevused, riskikommunikatsioon, õppused ning kodanikualgatuste ja korteriühistute toetamine.

**Päästetöö kriisiaegse võimekuse suurendamine** üleujutustele ja varingutele reageerimisel, tormikahjustuste kõrvaldamisel ning metsatulekahjude kustutamisel, samuti demineerimis- ja keemiapäästesuutlikkuse parandamine.

**Vabatahtlike kaasamine kriiside lahendamisse.** Kriisirolliga vabatahtlikud, vabatahtlike kaasamine elanikkonnakaitse.

**Rahvusvahelise koostöö.** Elanikkonnakaitse mehhanismi toel võimekuste arendamine, sh erinevates taotlusvoorudes osalemine.

**Siseministeriumi valitsemisala toimepidevuse suurendamine** kriitiliste teenuste osutamiseks kriisiolukorras.

**Olukorrateadlikkuse valdkonna arendamine.** Olukorrateadlikkusele lisaks on oluline arendada analüütilist võimekust prognooside ja ühtse ohupildi koostamiseks.

- **Sisejulgeoleku tugevdamine, sh riigisaladuse kaitse, sanktsioonide järelevalve ja vastuluure.**
- **Idapiiri täies ulatuses väljaehitamine.** Kaitstum piir aitab suurendada julgeolekut, tõkestada ebaseaduslikku rännet, inimkaubandust, piiriülest kuritegevust ja salakaubavedu. Tegu on märgilise ja olulise sammuga Euroopa julgeoleku jaoks, sest nii on ka kogu Schengeni ruum senisest veelgi turvalisem. Maismaapiiri ehituse tähtaeg on toodud kuni poolteist aastat lähemale: senise 2026. aasta lõpu asemel aastasse 2025. Selleks aga, et see eesmärk täituks, tuleb arvestada ehitushindade kallinemisega. Vaja on jätkuvalt tegutseda selle nimel, et Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Ameti (Frontex) kohalolek oleks Eestis alaline ja suureneks. Eesmärk on, et Eesti piiridel oleks rohkem Frontexi piirivalvureid. Samuti on vajalik töö selle nimel, et Eestisse tuleks Frontexi regionaalseid üksusi ja Sisekaitseakadeemia oleks partner Frontexi ametnike koolitamisel.
- **Migratsioonijärelevalve tõhustamine.**
- **IKT jätkusuutlikkuse tagamine, st võimekuse kasvatamine ja säilitamine.** Hulk olulisi riigi infosüsteeme on vanad ja teenuste kvaliteetseks jätkamiseks on vaja neid uuendada. Vaja on suunata senisest enam raha infoturbe tugevdamiseks, sest muutunud julgeolekuolukord on suurendanud ka meie e-riigi kaitsmise vajadust. ■

A person wearing a white helmet and a red jacket is looking through binoculars. They are standing next to a car. In the background, there is a sign with the text "Vistevus vabakõlts" and a diagram of a road layout.

# Ülevaade meetmete elluviimisest

Järgmistes peatükkides on antud ülevaade siseturvalisuse programmi meetmete elluviimisest ja eesmärkide saavutamisest. Esitatud on olulisemate tegevuste kokkuvõte, mõõdikute tasemed 2022. aastal, olukorra kirjeldus valdkondade kaupa ja teave eelarve kasutamise kohta.

# MEEDE 1. Ennetava ja turvalise elukeskkonna kujundamine

**Meetme eesmärk:** Eesti on ohutu elukeskkonna ja turvaliste kogukondadega ühiskond, kus elanikud oskavad turvalisusriske märgata, neid vältida ja vajadusel neile adekvaatselt reageerida. Tehakse mitmekesist ennetustööd, mida iseloomustab valdkonnaülesus, kogukonnakesksus ja eri partnerite koostöö. Igaühe kaasatus ja panus iseenda ning kogukonna turvalisusesse vähendab ohtu elule, tervisele, keskkonnale ja varale.

**Meetme kirjeldus:** meetmega kujundatakse turvalist elukeskkonda, mõjutatakse inimeste teadmisi, oskusi, hoiakuid ja käitumist ning arendatakse teenuseid, et vähendada ohte ja ohtu sattumist ning luua eeldused turvalisuseks, sh turvatundeks. Selleks kujundatakse poolte oskusi ja hoiakuid, võimendatakse inimesi ja kogukondi, täpsustatakse asutuste, ühingute ja kogukondade rolle ning arendatakse nende koostööd.

**Meede koosneb neljast programmi tegevusest.**

1. Õnnetuste, süütegude ja varakahjude ennetamine
2. Siseturvalisuse vabatahtlike kaasamine
3. Turvalise avaliku ruumi kujundamine
4. Tegevus- ja relvalubade väljaandmine

## 2022. aasta olulisimad edusammud

- Võeti vastu **päästeseaduse muudatused**, mis muu hulgas võimaldavad Päästeametil kaasata demineerimistööle vajalike teadmiste ja oskustega vabatahtlikke, et tagada demineerimistöö toimepidevus võimalike ressursimahukate sündmuste ja kriiside lahendamiseks.
- Jõustus ka eriteenistuste ühtlustamise seadus, millega loodi **kriisirolliga abipolitseinike regulatsioon** ning ühtlustati siseturvalisuse teenistujate ja vabatahtlike sotsiaalseid tagatiseid.
- **Jätkati sihistatud ennetustegevustega:** SPIN-programm, MARACi võrgustik, Päästeameti kodunõustamine jpm. **Arendati ennetustegevusi:** näiteks valmistati ette SPIN+ arenguprogramm ja töötati välja ohutusalane valikõppeaine kolmandale kooliastmele.
- **Valmis kontseptsioon kohalikes omavalitsustes turvalisuse kavandamiseks ja vastava võimekuse arendamiseks.**



## Ülevaade meetme eesmärkide saavutamisest

Meetme mõõdikud	Tegelik täitmine			Sihttasemed			Allikas
	2020	2021	2022	2022	2023	2030	
<b>Oma elukohta turvaliseks hindavate elanike osakaal</b>	92%	-	92%	≥ 96%	≥ 96%	≥ 96%	Siseministeerium, siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
<b>Elanike osakaal, kes hindavad oma oskusi ennast ja teisi õnnetuse korral aidata piisavaks</b>	61%	-	53%	> 61%	> 65%	> 70%	Siseministeerium, siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
<b>Siseturvalisuse vabatahtlike arv</b>							
- vabatahtlikud päästjad	2163	2319	2426	≥ 2550	≥ 2700	≥ 5000	Siseministeerium
- vabatahtlikud merepäästjad	444	599	645	≥ 550	≥ 600	≥ 1000	
- abipolitseinikud	1236	1186	1109	≥ 1400	≥ 1600	≥ 3000	
- Häirekeskuse vabatahtlikud <sup>9</sup>	34	200	247	≥ 170	≥ 210	> 250	
<b>Elanike osakaal, kel on valmidus hakata vabatahtlikuks</b>							
- naabrivalves	47%	-	49%	> 56%	> 56%	≥ 60%	Siseministeerium, siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
- abipolitseinikuna	13%	-	14%	> 13%	> 13%	≥ 15%	
- vabatahtliku päästjana	17%	-	19%	> 15%	> 15%	≥ 20%	
- Häirekeskuses <sup>10</sup>	-	-	15%	-	≥ 15%	≥ 15%	
<b>Siseturvalisuse vabatahtlike usaldusväärsus</b>							
- naabrivalve	77%	-	74%	≥ 78%	≥ 78%	≥ 80%	Siseministeerium, siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
- abipolitsei	75%	-	73%	≥ 78%	≥ 78%	≥ 83%	
- vabatahtlik pääste	84%	-	83%	≥ 87%	≥ 87%	≥ 90%	

Oma elukohta turvaliseks hindavate elanike osakaal oli sama, mis 2020. aastal (92%). Uuringu järgi ei tõusnud esile probleeme, mis elanikke nende kodukohas väga suurel määral häirivad. Kõige sagedamini nimetati suureks probleemiks hooleletut käitumist liikluses (17%), avalikus kohas suitsetamist (14%) ja ebaturvalist keskkonda liiklemiseks (13%). Võrreldes 2020. aasta uuringuga on mitme probleemi hinnang paranenud, eriti liikluskäitumise, avalikus kohas suitsetamise ja alkoholi tarbimise hinnang.

Siseturvalisuse vabatahtlike lisandus päästjate ja merepäästjate ridadesse ning riigiinfo teenuse pakkumisele abiks. Abipolitseinike arv vähenes aga 7%. Kõigist lahkunud abipolitseinikest 29%

lahkus, et saada politseiametnikuks. 2022. aastal loodi kümme uut naabrivalve piirkonda, millesse kaasati 175 majapidamist.

**Elanike valmidus hakata vabatahtlikuks on suurem kui tegelik osalus.** Mehed on vabatahtliku tegevuse võimalustest naistega võrreldes üldiselt rohkem huvitatud. Erand on vabatahtlik töö Häirekeskuses, mille vastu oli naiste huvi suurem (naistest huvitatud 20%, meestest 9%). Vanuserühmade võrdluses paistab silma suurem huvi 25–34-aastaste seas. Nii vabatahtliku pääste kui ka abipolitseiga liitumise vastu on huvi mitte-eestlaste seas suurem kui eestlaste seas. Turvalisusega seotud vabatahtlike organisatsioonides mitteamaluse põhjustest on elanikel peamine ajapuudus (58%), millele

<sup>9</sup> Mõõdik kinnitatud programmis 2023–2026.

<sup>10</sup> Mõõdik kinnitatud programmis 2023–2026.

järgnevad vanuse ja tervisega seotud põhjused (43%) ning soovimatus võtta vabatahtliku tegevusega seotud kohustusi (19%). Vähene teadlikkus või infopuudus on mitteosalemise põhjus vaid 16% elanikel.

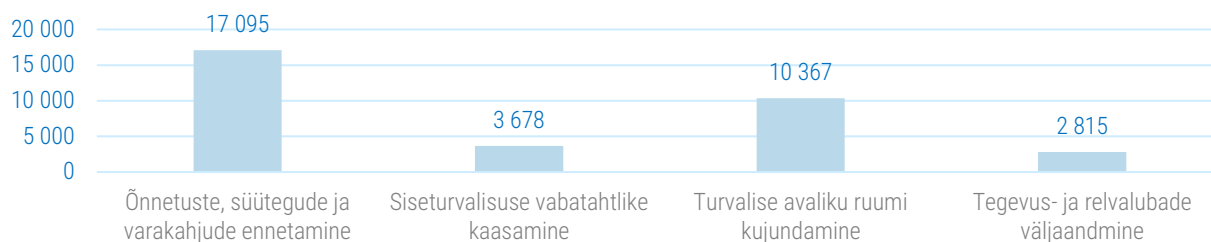
Elanike usaldus siseturvalisuse vabatahtlikes organisatsioonides kaasalööjate vastu on väga suur, olgugi et arengukavas seatud sihid olid veelgi

ambitsioonikamad. Eestlased usaldavad vabatahtlike sagedamini kui mitte-eestlased. Põhjus võib olla informeerituses. Silma paistab ka maapiirkonna elanike suur usaldus vabatahtlike vastu – tõenäoliselt on nad puutunud nende tegevusega ka rohkem kokku. Vabatahtlike tegevuse vastu näeme kõikjal keskmisest suuremat usaldust vanemates vanuserühmades. ■

## Meetme eelarve

(tuhandetes eurodes)	2022. a esialgne eelarve	2022. a lõplik eelarve	2022. a eelarve täitmine
<b>Meetme kulud</b>	<b>28 047</b>	<b>35 509</b>	<b>33 955</b>
<b>Meetme investeeringud</b>	<b>1 507</b>	<b>2 254</b>	<b>1 348</b>
Programmi tegevuse 1.1 „Õnnetuste, süütegude ja varakahjude ennetamine“ kulud	16 676	17 252	17 095
Programmi tegevuse 1.2 „Siseturvalisuse vabatahtlike kaasamine“ kulud	1 978	3 966	3 678
Programmi tegevuse 1.3 „Turvalise avaliku ruumi kujundamine“ kulud	6 504	11 462	10 367
Programmi tegevuse 1.4 „Tegevus- ja relvalubade väljaandmine“ kulud	2 889	2 829	2 815

Programmi tegevuste 2022. aasta kulud (tuhandetes eurodes)



## Programmi tegevuste elluviimisest

### Programmi tegevus 1.1. Õnnetuste, süütegude ja varakahjude ennetamine<sup>11</sup>

Tegevuse eesmärk oli ennetada ja vähendada õnnetusi, süütegusid ja varakahju.

#### Jätkati sihistatud ennetustegevustega

Toimus ennetusnõukogu esimene kohtumine, kus lepiti kokku ennetusnõukogu tegevuse eesmärgid aastateks 2023–2026. Ennetusnõukogu tegevuse

toetamiseks loodi ka kolm töörühma: narkopoliitika ekspertkogu, valdkonnaülese ennetuse töörühm ja laste heaolu töörühm.

2022. aastal jätkus **SPIN-programmi** rakendamine. Programmi eesmärk on arendada ja tugevdada selles osalevate noorte sotsiaalseid ja enesejuhtimise oskusi ning vähendada riskikäitumist.

<sup>11</sup> Seotud eelkõige „Eesti 2035“ sihi „Rahva kestlikkus, tervis ja sotsiaalkaitse“ muutustega B „Kujundame elukeskkonna ning inimeste hoiakuid ja käitumist tervist ja keskkonda hoidvaks ning vähendame riskikäitumist“ ja C „Toetame vaimset tervist ning vähendame vaimset ja füüsilist vägivalda“, samuti sihi „Riigivalitsemise“ muutusega D „Parandame riigi rahvusvahelist positsiooni ja tagame julgeoleku ning turvalisuse“.

2023. aasta alguse andmetel rakendatakse SPINI 13 maakonnas ning kokku tegutseb 32 noorte-rühma, kellest 20 tegutsevad Euroopa Sotsiaalfondi ja Siseministeeriumi rahastuse toel. 2022. aastal laieneti Euroopa Sotsiaalfondi toel nelja uude piirkonda (Kuressaare, Jõgeva, Põlva ja Rakvere) ning kohalike omavalitsuste rahastuse toel avati Tallinna Kesklinna treeninggrupp.

SPIN-programmi tegevustega jõuti aastatel 2015–2022 kokku 1241 nooreni (tüdrukuid 22%, poisse 78%<sup>12</sup>) ja programmi elluviimiseks oli kaasatud 57 kooli. Kokku kaasati enam kui 68 koostööpartnerit, sh 10 erasektorist. SPIN-programmi noorte toetamiseks loodud tugivõrgustikus on Tallinnas, Kohtla-Järvel, Narvas, Paldiskis, Viljandis, Raplas, Haapsalus, Põlvas, Valgas, Jõgeval, Rakveres ja Kuressaares rohkem kui 240 inimest nii avalikust sektorist, erasektorist kui ka vabakonnast.

2022. aastal jätkati SPIN-programmi metoodikale tugineva **SPIN+ arenguprogrammi** ettevalmistamist. Selle eesmärk on tutvustada SPIN-programmi väärtusi ka teiste spordialade treeneritele, kellel on juba olemas treeninggruppid ja kes oleksid valmis tavapärasele treeningtunnile lisama eluoskuste õppe. Selleks töötati välja kogu õppeaasta vältav arenguprogramm, mis koosneb viieosalisest baaskoolitusest, sh loodi kaasaegne digiplatvorm koolitus- ja juhendmaterjalidega, mida treenerid saavad oma töös kasutada. 2022. aastal alustasid esimesed 16 nelja erineva spordiala SPINi-välisest treenerit arenguprogrammiga.

### **Õnnetuste, süütegude ja varakahju ennetamisele aitavad kaasa erinevad teavitustegevused.**

Näiteks viis Politsei- ja Piirivalveamet 2022. aastal üle Eesti ettevõtjatele läbi 11 **veebiloengut „Kuidas ära tunda kelmust?!”**. Loengute eesmärk on vähendada kelmuste ohvrite arvu ja tõsta inimeste teadlikkust erinevatest kelmustest.

Päästeamet jätkas elanike ja partnerasutuste **koolitustega ning avalike teavitustega lõhke-materjalide** ohtudest ja õigetest käitumisjuhustest.

Tulesurmade ärahoidmiseks keskendus Päästeamet eelkõige **kodude tuleohutusele**. 2022. aasta küsitluse järgi on **suitsuandur olemas vaid 87% kodudes**, kuigi on kohustuslik kõigis. 2022. aastal tehti 22 017 kodunõustamist, mille järgi hinnati

ohtlikuks 1404 nõustatud kodu ja vaid 41% ohtlikes kodudes on olemas toimiv suitsuandur. Paraku oli toimiv suitsuandur vaid üheksa tulekahjus hukkunu kodus. **Vingugaasiandur on olemas 63%** tahkeküttega kodudes. **Küttesüsteemist alanud tulekahjude osakaal on tänu tõhusamale ennetustööle vähenenud**. 2022. aastal hooldati ja korrastati 144 550 küttesüsteemi, millest 2073 olid ohtlikud ja vajasisid Päästeameti sekkumist. Päästeamet kontrollis 2022. aastal 7262 ehitist, millest olid heas tuleohutusseisukorras 28%.

Päästeameti eestvedamisel ja koostöös Eesti Ujumisliiduga täiendati **koolikohustusliku ujumise algõpetuse programmi** lisaprogrammiga, mis sisaldab **praktilisi veeohutusharjutusi**, näiteks lastele enesepäästmise oskuste õpetamiseks, päästevarustuse kasutamiseks ja hättasattunud inimese aitamiseks. Ujumise algõpetuse õpetajad saavad lisada programmi harjutusi koolitundidesse. Eestis oli 2022. aastal 550 ujumise algõpetuse õpetajat, kellest 120 koolitati Päästeameti ja Eesti Ujumisliidu koolitustel. 2023. aastal ujumisõpetajate koolitamine jätkub, et tagada praktiliste veeohutusharjutuste jõudmine koolitundidesse.

**Töötati välja ohutusala valikaine kolmandale kooliastmele**. Uus valikaine põhineb senisel programmil „Kaitse end ja aita teist”. Valikaine on plaanis viia koolidesse alates 2023. aastast. Valikaine on loodud Päästeameti, Politsei- ja Piirivalveameti, Transpordiameti, Kaitseväe, Keskkonnaameti, Elektrilevi, MTÜ Peaasjad ja Eesti Punase Risti koostöös ning tänu sellele on käsitletavate teemade ring lai ja valikaines osalejatele väga kasulik.

### **Tehti ettevalmistusi turvalisuse võrgustikutöö jõudmiseks kohalikesse omavalitsustesse ja jagati maakondade parimat praktikat**

Siseministeerium on seni olnud keskendunud maakondliku võrgustikutöö edendamisele, kuid edaspidi **toetatakse turvalisuse võrgustikutööd enam ka kohalikes omavalitsustes**. Selleks valmis 2022. aastal Siseministeeriumil koostöös kohalike omavalitsuste, maakondade turvalisuse nõukogude, maakondlike arendusorganisatsioonide, Politsei- ja Piirivalveameti, Tervise Arengu Instituudi, Justiitsministeeriumi, Haridus- ja Teadusministeeriumi

<sup>12</sup> Soopõhine statistika on kogutud Euroopa Sotsiaalfondi treeninggruppide kohta ja võib teistes gruppides erineda.

riumi, Sotsiaalministeeriumi ning Rahandusministeeriumiga **kontseptsioon „Kohalik omavalitsus turvalise elukeskkonna loojana: turvalisuse kavandamine ja võimekuse arendamine“**. See on aluseks turvalisuse valdkonna arengu toetamisele ja edendamisele kohalikes omavalitsustes. Kontseptsioon annab abistavaid suuniseid spetsialistidele, poliitikakujundajatele, otsusetegijatele ja teistele, kellest sõltub turvalise elukeskkonna kujundamine kohalikul tasandil. Valitud kohalikes omavalitsustes on kavas katsetada turvalisuse tegevusmudelit. Ka „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2021–2027“ plaani võetud tegevused on suunatud kohalike omavalitsuste võimekuse suurendamisele turvalisuse kavandamisel. Siseministeerium andis eraldi seminaril ülevaate kavas olevatest tegevustest ja eesiseisva rahastusperioodi plaanidest.

**2022. aastal jätkus Siseministeeriumi ja maakondlike arendusorganisatsioonide koostöö võrgustikutöö edendamiseks maakonna turvalisuse suurendamisel.** Näiteks avaldati **maakondade turvalisuse nõukogude parima praktika kogumik**<sup>13</sup>. Lisaks korraldati kogemuste vahetamiseks erinevaid üleriigilisi maakonna turvalisuse nõukogude esindajate ja kohalike omavalitsuste esindajate konverentse, seminare ja muid üritusi.

Siseministeeriumi eestvedamisel toimus **üleriigiline turvalisuse konverents „Turvaliste kogukondade Eesti“**<sup>14</sup>, kus käsitleti digitaliseerumise ja (sotsiaal)meedia mõju turvatundele, vaeuudistega seotud ohte, ennetava elukeskkonna kujundamise võimalusi, riskikäitumise ennetamise praktilisi vahendeid, elanikkonnakaitset ja kriisideks valmistumise edendamist kohalikul tasandil.

Samuti korraldas Lääne-Viru turvalisuse nõukogu kogemuste vahetamiseks üleriigilise **valdkonnaülese ennetustöö konverentsi**. Konverentsil keskenduti valdkonnaülese ennetustöö väljakutsetele ja meetmetele ning tutvustati head praktikat.

Raplamaa turvalisuse nõukogu eestvedamisel toimus **„Rapla ÄKK 2022“, et tutvustada praktiliste tegevuste abil juba mitu korda Raplamaa koolides läbi viidud ohutusõppuse formaati** teiste maakondade esindajatele. Sündmusel osalejatel oli võimalus panna end proovile realistlikes olukordades, nagu äkkrünnak koolis, bussiõnnetus lastega,

ohklikud asjad ja märgid lapse kotis, õnnetusjuhtum tööõpetusklassis ja mitmed teised tegutsemist nõudvad olukorrad. Paljud maakonnad said sellest innustust ja asusid valmistama ette õppust oma maakonnas.

Samuti tunnustas Siseministeerium maakonna arendusorganisatsioone maakonna turvalisuse nõukogude tegevuse eestvedamise ja maakonna turvalisusse panustamise eest.

### **Töö vägivalda ennetamisega jätkus ja kasutati ka uuenduslikke lähenemisi**

2022. aastal viidi ellu tegevusi, mis on kokku lepitud lähisuhtevägivalda ennetamise tegevuskavas. Tegevuste elluviimisel keskenduti eelkõige vägivalda ennetamisele ja varajasele märkamisele ning ohvrite kaitsmisele.

Oluline oli **MARACi mudeli rakendamise jätkamine**. Mudeli abil tagatakse vägivaldaohvritele kaitse ja turvalisus ning selle rakendamine on olnud seni edukas. Seetõttu on see alates 2024. aastast täies mahus riigieelarvest püsirahastatud. 2022. aasta esimesel poolaastal jätkus mudeli katsetamine 18 piirkonnas. 2022. aastal langes juhtumite arv võrreldes 2021. aastaga 11% (kokku 113 uut juhtumit) ja kõige vähem juhtumeid oli idapiirkonnas. Keskmine kannatanu, keda MARACi mudeli kaudu aidatakse, on 41-aastane paarisuhtes naine, kellel on kaks alaealist last.

2022. aastal valmis lähisuhtevägivalda juhtumitega kokkupuutuvatele ekspertidele **e-kursus „Lähisuhtevägivalda juhtumite lahendamine“**, millele oli **2023. aasta alguseks registreerunud 71 inimest**.

Lõppes **proaktiivse vestluse meetoodika katsetamine**. Proaktiivse vestluse eesmärk on ennetada vägivalda kordumist. Vestlus on suunatud esimest korda lähisuhtevägivaldas kahtlustatavana kinni peetavatele. Vestlusel selgitatakse vägivaldasele, milline on lähisuhtevägivalda mõju nii temale endale kui ka tema lähedastele, samuti räägitakse vägivaldse teo toimepanijaga vägivalda olemusest, aga kuulatakse ära ka tema enda vaatenurk. Vestluse raames toimub esmanõustamine, et motiveerida inimest edaspidi vägivalda vältima (nn vägivaldlatsejakeskne lähenemine).

<sup>13</sup> Kogumiku leiab Siseministeeriumi kodulehelt: <https://www.siseministeerium.ee/ministeerium-ja-kontaktid/kaasamine-osalemise/turvaliste-kogukondade-esthi#hiiumaa-turvalisuse>.

<sup>14</sup> Lisainfo: <https://www.siseministeerium.ee/konverents-turvaliste-kogukondade-esthi>.

Eelmisel aastal tuvastati kokku **385 esimest korda lähisuhtevägivallas kahtlustatavat**, kellest Harjumaal 350 ja Tartumaal 35. Proaktiivset vestlust pakuti 18 naisele ja 79 mehele. **56 juhul olid kahtlustatavad vestlusega nõus** (58% juhtudest, mil vestlust pakuti), sh nõustus 54% meestest ja 73% naistest. Nendest, kes olid nõus vestlusel osalema, puudusid viited edasisele vägivaldsele käitumisele 82%-l. Kümme inimest sattusid ühel või teisel viisil lähisuhtevägivallaga uuesti politsei vaatevälja. Nendest, kes keeldusid vestlusele minemast, puudusid viited edaspidisele vägivaldsele käitumisele 76%-l, kuid kümne inimese vägivaldne käitumine jätkus. Keskmiselt toimus uus vägivaldne intsident umbes kahe kuu jooksul (67 päeva). Proaktiivse vestluse meetodikal on **positiivne mõju kriminaalmenetluse läbiviimisele**, kuna see aitab prokuröridel teha otsuse kiiremini ja kaalutletumalt.

Nõudlus **proaktiivse vestluse teenuse järele näitab, et vaja on rohkem nõustajaid. Samuti tasub**

**nõustamistöös ja jätkutoe pakkumisel sihtrühma laiendada ning arvestada sihtrühmade erinevustega.** Näiteks on vaja pöörata eraldi tähelepanu noortele ja eakatele paarisuhte teemal ja psüühikahäirete esinemisel. Soov ja valmisolek teenuse laiendamiseks üle Eesti on olemas ning toimuvad süsteemse koostöö arutelud Politsei- ja Piirivalveameti ja Sotsiaalkindlustusameti vahel.

Lähisuhtevägivalla ennetamise ja ohvrite abistamise oluline eeldus on info kiire ja ühetaoline edastamine abistavatele asutustele. Juba 2020. aastal valmis andme- ja teabevahetuslahendus, mille abil edastatakse politsei infot kiirelt ja ühetaoliselt. Seni aga kasutati lähisuhtevägivalla info talletamiseks paberinfoliite, mis hiljem sisestati infosüsteemidesse. 2022. aastal võeti kasutusele **lähisuhtevägivalla digiinfoleht**, mille tulemusel jõuab info näiteks abi vajavast lapsest või ohvriabi vajavast inimesest varasemast oluliselt kiiremini õige abiosutajani. ■

## Programmi tegevus 1.2. Siseturvalisuse vabatahtlike kaasamine<sup>15</sup>

Viidi ellu erinevaid tegevusi, et edendada siseturvalisuse vabatahtlikuna tegutsemist.

**Oluline tegevussuund oli siseturvalisuse vabatahtliku tegevuse võimaluste mitmekesistamine.** Selleks võttis Riigikogu vastu **päästeseaduse muudatused**, mis muu hulgas võimaldavad Päästeametil kaasata **demineerimistöole vajalike teadmiste ja oskustega vabatahtlikke**, et tagada demineerimistöo toimepidevus võimalike ressursimahukate sündmuste ja kriiside lahendamiseks. Samuti laienesid Häirekeskuse vabatahtlike kaasamise võimalused.

Eluhoone tulekahjude puhul on elupääste seisukohalt kriitiliselt oluline esimesena kohale jõudev ressurs, kellel on suitsusukeldumise võimekus. **2022. aastal arendati suitsusukeldumise võimekust** Kadrina, Saku ja Tõrvandi vabatahtlikes päästekomandodes. Vabatahtlike panus on väga tähtis olukordades, kus lähim riiklik ressurss on hõivatud teise sündmusega või asub sündmuskohast kaugel. Vabatahtlike päästjate suitsusukeldumise võimekuse arendamisega tagatakse abivajajale abi kiirem kättesaadavus.

Üks võimalusi, kuidas **vabatahtlikke päästetöö valdkonnas mitmekesisemalt kaasata**, on parandada vabatahtlike kaasamist ja sidusust ühisvalveteenistuse abil, kus vabatahtlikul päästjal on võimalik osaleda kutselise päästekomando töös. Ühisvalveteenistus aitab tõhustada kutseliste ja vabatahtlike päästjate koostööd ning tagada parema päästevõimekuse. Samuti aitab see anda vabatahtlikele päästjatele päästetöövilumuse ning kinnistada oskuseid vaatlus- ja osaluspraktika kaudu. 2023. aasta alguses valmis Päästeametil **ühisvalveteenistuse kontseptsioon**, mis aitab tõhusamalt ja koordineeritumalt kaasata päästetöö vabatahtlikke riiklikesse päästekomandodesse.

2022. aastal jõustus eriteenistuste ühtlustamise seadus, millega loodi **kriisirolliga abipolitseinike regulatsioon** ning ühtlustati siseturvalisuse teenistujate ja vabatahtlike sotsiaalseid tagatise. Kriisiroll määratakse abipolitseinikule, kes annab nõusoleku abistada politseid hädaolukorra ohu, hädaolukorra, eriolukorra, erakorralise seisukorra, kõrgendatud kaitsevalmiduse või sõjaseisukorra ajal.

<sup>15</sup> Seotud eelkõige „Eesti 2035“ sihi „Ruum ja liikuvus“ muutusega B „Planeerime ja uuendame ruumi ja teenuseid terviklikult ja kvaliteetselt ning ühiskonna vajaduste, rahvastiku muutuste, tervise, turvalisuse, elurikkuse ja keskkonnahoiuga arvestavalt“.

2022. aastal valmis **siseturvalisuse vabatahtlike teenuste analüüsi esimene osa**: kaardistati merepääste, maapääste ja abipolitsei nii vabatahtlikega seotud kui ka asutuste protsessid, seotud IT-lahendused, probleemid ja ootused.

Lisaks on kavas **muuta abipolitseinike kaasamist mitmekesisemaks ja paindlikumaks**. Selleks tehti eelmisel aastal eeltööks seminare, arutelusid ja küsitlusi, analüüsi abipolitseinikuid puudutavat regulatsiooni ning hakati koostama abipolitseiniku seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsust. Tegevused jätkuvad 2023. aastal.

**Siseturvalisuse vabatahtliku tegevuse mõju sõltub palju selle süsteemsest läbimõtlemisest**. Selleks loodi näiteks Päästeameti tegevusega seotud vabatahtluse arengusuunad aastani 2030 ja Häirekeskuse vabatahtlike kaasamise kontseptsioon. Samuti väärrib tunnustust Eesti Abipolitseinike Kogu arengukava, milles on kokku lepitud tegevused eesmärkide veelgi tõhusamaks elluviimiseks.

**Vabatahtliku tegevuse edendamisel ei tohi ära unustada olemasolevate vabatahtlike hoidmist**. Selleks rakendati Politsei- ja Piirivalveametis 2022. aastal esimest korda üle Eesti **abipolitseinike mentorlussüsteemi**, mis toetab vabatahtliku sisenemist organisatsiooni ja aitab kaasa abipolitseinike aktiivsusele.

Samuti tunnustas Siseministeerium 2022. aastal juba üheteistkümnendat aastat järjest **siseturvalisuse vabatahtlike rühmi tunnustamisele eelnenud aastal tehtu eest ning tänas inimesi, ettevõtjaid, asutusi ja ühinguid, kes aitavad meie riigi turvalisuse suurendamisele kaasa**. Kandidaate said tunnustamiseks esitada kõik Eesti inimesed ja organisatsioonid seitsmes kategoorias: 1) aasta vabatahtlik päästekomando või reservpäästerühm, 2) aasta vabatahtlik merepäästeühing, 3) aasta abipolitseinike rühm, 4) aasta naabrivalve piirkond ja 5) aasta siseturvalisuse vabatahtlike toetaja. 2022. aastal lisandus kaks uut kategooriat: 6) aasta vabatahtlike tugisammas ja 7) aasta uuendaja. Aasta vabatahtlike tugisamba aunimetus antakse Siseministeeriumi valitsemisala asutuse töötajale, kes on oma tulemusliku tegevusega toetanud vabatahtlike päästjate, vabatahtlike merepäästjate, abipolitseinike, Häirekeskuse vabatahtlike või naabrivalve tegevust. Aasta uuendaja tunnustus antakse Siseministeeriumi valitsemisalas (sh asutused ja vabatahtlikud koostööpartnerrid) ellu viidud märkimisväärse uuenduse eest, mis on aidanud kaasata siseturvalisuse vabatahtlikke, näiteks uudne infovahetus, e-õppevorm või uus töövahend.

Siseturvalisuse vabatahtlike **võrgustikutöö edendamiseks toimusid seminarid ja arutelud**, mille eesmärk oli jagada parimat praktikat ja üksteiselt õppida. ■

### Programmi tegevus 1.3. Turvalise avaliku ruumi kujundamine<sup>16</sup>

Viidi ellu tegevusi eelkõige selleks, et edendada inimeste oskusi ennetada avalikus kohas ohte, nende ilmnemisel käituda ning kujundada avalik ruum ohutut ja turvalist käitumist soodustavaks.

**Jõustused liikluseaduse muudatused, mis võimaldavad edaspidi ka kohalikel omavalitsustel paigaldada liikluse rahustamiseks kiiruskaameraid**. See annab kohalikele omavalitsustele lisavõimaluse tagada oma haldusterritooriumil liiklusohutust ja muuta selle abil elukeskkond turvalisemaks. Uuringutest näeme, et inimesed, kes peavad üldjuhul oma kodu vahetut piirkonda turvaliseks, muretsevad siiski kehva liikluskultuuri ja kihutamise pärast. Liikluse rahustamiseks saavad kohalikud omavalitsused koostöös Politsei- ja Piirivalve-

ameti ning Transpordiametiga paigaldada kohalikele teedele automaatseid liiklusjärelvalvesüsteeme. See annab neile lisahoova oma haldusterritooriumil liiklusohutuse tagamiseks. Pool liikluskaamera trahvist laekub edaspidi kaamera paigaldanud kohaliku omavalitsuse eelarvesse.

Toimus „**Turvalise ruumiloome**“ koolitus, mille abil arendati politsei ja kohalike omavalitsuste ametnike oskust muuta koostöös keskkond turvalisemaks.

Politsei- ja Piirivalveameti eestvedamisel valmis mudel **avalike ürituste turvalisuse hindamiseks kohalikes omavalitsustes**. Koostöömudel lihtsustab ja kiirendab koostööd politsei ja kohaliku omavalitsuse vahel. Kokkulepitud ohukriteeriumid

<sup>16</sup> Seotud eelkõige „Eesti 2035“ sihi „Rahva kestlikkus, tervis ja sotsiaalkaitse“ muutusega B „Kujundame elukeskkonna ning inimeste hoiakuid ja käitumist tervist ja keskkonda hoidvaks ning vähendame riskikäitumist“.

teevad kohaliku omavalitsuse ametnikel esmaste turvaohude märkamise lihtsamaks.

Mudelit katsetatakse 2023. aastal. ■

## Programmi tegevus 1.4. Tegevus- ja relvalubade väljaandmine<sup>17</sup>

Tegevus- ja relvalubade väljaandmise teenuse eesmärk on, et relvaloa omajad oleksid õiguskuulekad ning eeskujuliku käitumise ja eluviisiga. Ühiskonna turvalisuse tagamiseks tõhustati **järelevalvet füüsilistele isikutele loa väljastamise ja loa omajate üle**. Varasemast põhjalikumalt pööratakse tähelepanu relvaloa omajast tulenevale võimalikule julgeolekuohule ning tema käitumisele ja eluviisile. Relvaloa taotleja peab üksikasjalikult põhjendama, miks ta relvaluba soovib. Põhjendamiskohustus on ka iga järgneva relva soetamisel ja relvaloa kehtivuse pikendamisel.

**Tõhustatud järelevalve tulemusena keeldus Poliitsei- ja Piirivalveamet 2022. aastal väljastamast relvaluba 219 korral**, soetamisluba 13 korral ja kolleksioneerimisluba ühel korral. Varem väljastatud relvasoetamisloa või relvaloa kehtivus peatati 181 korral. Kehtetuks tunnistati 121 luba, millest 53 enda või teise isiku turvalisust ohustava eluviisi või käitumise tõttu ja 11 seetõttu, et loa omaja suhtes oli põhjendatud kahtlus, et ta võib ohustada Eesti Vabariigi julgeolekut.

Erinevate julgeoleku ja avaliku korra tagamise tegevustega aidati kaasa elukeskkonna turvalisusele. Näiteks kiitis valitsus heaks **relvaseaduse muudatused, millega tunnistatakse kehtetuks relvaload, mis on väljastatud kodanikele, kes on pärit väljastpoolt Euroopa Liitu või NATO liikmesriike**. See aitab maandada riski, et mõne vaenuliku välisriigi kodanikud omavad relvaluba ja relvi ning soovivad neid kasutada oma päritoluriigi huvide

kaitsmiseks. Relvaseaduse muudatused puudutavad umbes 1300 füüsilist isikut. Kodakondsuspiirang kehtestatakse ka relvalvaldkonnas tegutsevate juriidiliste isikute juhtorgani liikmetele, omanikele ja kasusaajatele.

Selleks, et tagada veelgi paremini ühiskonnas turvalisust, täiendati **relvaseaduses relvaloa väljastamist välistavate asjaolude loetelu**: teatud süütegude toimepanemise korral ei väljastata relvaluba kuni karistusandmete kustumiseni karistusregistrist ja uudsena lisandub relvaloa andmist täielikult välistava asjaoluna teatud raskete kuritegude toimepanemine. Lisaks võimaldavad relvaseaduse muudatused **relvalubasid tõhusamalt menetleda**. Muudatuste jõustumisel on võimalik minna üle täisdigitaalsele loamenetlusele ning võtta kasutusele uus teenistus- ja tsiviilrelvade register. Üleminek vanalt registrilt uuele on planeeritud 2023. aastasse, kuid arendustööd täielikult digitaalse relvatoimiku valmimiseni võtavad kauem aega.

Oluline edusamm oli uue **turvategevuse seaduse** eelnõu, mille võttis Riigikogu 2023. aasta alguses vastu. Seadus jõustub 1. juulil 2024. Eelnõuga seatakse **turvaettevõtjatele selgemad nõuded ning täpsustatakse turvateenistujate õigusi ja kohustusi**. Ühtlasi tõsteti turvatöötajatele ettenähtud tagatise, et need vastaksid töö ohtlikkusele. ■

---

<sup>17</sup> Seotud „Eesti 2035“ sihi „Ruum ja liikuvus“ muutusega B „Planeerime ja uuendame ruumi ja teenuseid terviklikult ja kvaliteetselt ning ühiskonna vajaduste, rahvastiku muutuste, tervise, turvalisuse, elurikkuse ja keskkonnahoiuga arvestavalt“ ja sihi „Riigivalitsemise“ muutusega D „Parandame riigi rahvusvahelist positsiooni ja tagame julgeoleku ning turvalisuse“.

## KOKKUVÕTE

### Olulisimad edusammud 2022. aastal

1. Võeti vastu **päästeseaduse muudatused**, mis muu hulgas võimaldavad Päästeametil kaasata demineerimistöole vajalike teadmiste ja oskustega vabatahtlikke, et tagada demineerimistöo toimepidevus võimalike ressursimahukate sündmuste ja kriiside lahendamiseks. Samuti laiendasid Häirekeskuse vabatahtlike kaasamise võimalused.
2. Jõustus ka eriteenistuste ühtlustamise seadus, millega loodi **kriisirolliga abipolitseinike regulatsioon** ning ühtlustati **siseturvalisuse teenistujate ja vabatahtlike sotsiaalseid tagatiseid**. Kriisiroll määratakse abipolitseinikule, kes annab nõusoleku abistada politseid hädaolukorra ohu, hädaolukorra, eriolukorra, erakorralise seisukorra, kõrgendatud kaitsevalmiduse või sõjaseisukorra ajal.
3. **Jätkati sihistatud ennetustegevusega**: SPIN-programm, MARACi mudel, mis sai täielikult riigieelarvest rahastatavaks teenuseks, Päästeameti kodunõustamised jpm. **Arendati ennetustegevusi**: näiteks valmistati ette SPIN+ arenguprogramm ja töötati välja ohutusala valikõppeaine kolmandale kooliastmele.
4. Tehti ettevalmistusi turvalisuse võrgustikutöö jõudmiseks kohalikesse omavalitsustesse ja jagati **maakondade parimat praktikat**. Valmis kontseptsioon „Kohalik omavalitsus turvalise elukeskkonna loojana: turvalisuse kavandamine ja võimekuse arendamine“. See on aluseks turvalisuse valdkonna arengu toetamisele ja edendamisele kohalikes omavalitsustes. Kontseptsioon annab abistavaid suuniseid spetsialistidele, poliitikakujundajatele, otsusetegijatele ja teistele, kellest sõltub turvalise elukeskkonna kujundamine kohalikul tasandil.

### Olulisimad väljakutsed aastatel 2023–2027

- **Vabatahtliku tegevuse edendamine**. Siseturvalisuse valdkonna vabatahtlike arvu suurendamise kõrval tuleb pöörata senisest enam tähelepanu ka sellele, kuidas pakkuda olemasolevatele vabatahtlikele sobivaid osalusvõimalusi, vabatahtlike hoida ja suurendada nende võimekust, näiteks on vaja uuendada vabatahtlike varustust. Vabatahtlike arvu suurenemine ja vabatahtlike tegutsemisvõimaluste mitmekesistamine eeldab lisakulutusi vabatahtlike kaasamiseks. Samuti on vaja suurendada vabatahtlike kaasavate asutuste võimekust vabatahtlike kaasamiseks ja vabatahtliku tegevuse toetamiseks (personalitöö, varustuse haldus, kaasamise koordineerimine jne). Tuleb pakkuda toetavaid IT-lahendusi, et lihtsustada tööprotsesse ja korraldada vabatahtlike tööd efektiivsemalt.  
Järgmistel aastatel on oluline prioriteet arendada kriisirolliga vabatahtlike ja tagada nende valmisolek.
- **Sihistatud ennetustegevustega jätkamine ning tulemuslike ennetustegevuste laialdasem kasutuselevõtt, et vähendada elu-, tervise- ja varakahjusid**. Tänu sellele muutub mittesooitud käitumine keerulisemaks ja tervislikud ja turvalised valikud ning vajalikud teenused muutuvad kergemini kättesaadavaks.
- **Kohalike omavalitsuste võimekuse arendamine** turvalise elukeskkonna kujundamisel, sh turvalisuse tegevusmudeli juurutamine, et toetada ja suunata turvalise elukeskkonna arendamist kohalikul tasandil. Alates 2023. aastast on kohalikel omavalitsustel võimalus osaleda Siseministeriumi korraldatavas turvalisuse arenguprogrammis, mille tegevused kestavad aastani 2027.
- **Erasektori kaasamisega inimeste vastutustunde suurendamine ja ohutussõnumite leviku laiendamine**. Erasektori kaasabil on kavas suurendada tuleohutute hoonete hulka ja kujundada ennetussõnumeid mõjusamaks, näiteks lisada neurouuringud kampaaniate väljatöötamisse. ■

## MEEDE 2. Kiire ja asjatundlik abi

**Meetme eesmärk:** inimesed tunnevad ennast kaitstuna ja avalikus kohas turvaliselt. Ohtu sattumisel on abi saamine ja osutamine kiire ja asjatundlik. Suurendatud on võimekust paljude kaasabil ohule reageerida ja leevendada ohu realiseerumisel tekitatud kahju. Järelevalvet avaliku ruumi üle ja sündmuste lahendamist toetavad vähem bürokraatlik õiguskeskkond ning jätkusuutlikud innovaatilised infotehnoloogia- ja sidelahendused.

**Meetme kirjeldus:** kiire ja asjatundliku abi meede keskendub avaliku korra kaitsmisele, ühiskonnas aktsepteeritud käitumisest kõrvalekalletele reageerimisele ning abi osutamisele vees, õhus ja maismaal, eelkõige nendes olukordades, kus on ohus inimese elu ja tervis. Reageerib asjakohase pädevusega kutseline või vabatahtlik. Abi saamine ja osutamine on kiire ja vahetu. Sündmuseid lahendavad professionaalid, keda toetavad vabatahtlikud, ja teised, kellel on võimekus lahendada avalikku korda kaitsvat ülesannet.

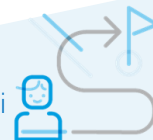
**Meede koosneb kuuest programmi tegevusest.**

1. Hädaabi- ja infoteadete vastuvõtmine ning abi väljasaatmine
2. Avaliku korra tagamine
3. Demineerimine
4. Päästmine maismaal ja siseveekogudel

5. Abi osutamine Eesti merealadel ja piiriveekogudel
6. Süüteomenetluse tõhustamine

### 2022. aasta olulisimad edusammud

- **Arendati riigiinfo ja kriisiinfo teenust**, sh avati Häirekeskuse riigiinfo telefoni 1247 raames **Ukraina kõnekeskus**.
- **Jõustusi liiklusseaduse muudatused**, mis annavad võimaluse kohalikel omavalitsustel koostöös Politsei- ja Piirivalveameti ning Transpordiametiga paigaldada kohalikele teedele kiiruskaameraid ja suurendada seeläbi liiklusturvalisust.
- **Tehti koostööd Kaitseministeeriumiga laevastike ühendamiseks** alates 2023. aastast, et tagada praeguse ressursiga parem valmisolek riigikaitseliste ja tsiviilülesannete täitmiseks nii rahu- kui ka kriisiolukorras.
- Valmistati ette kriminaalmenetluse seadustiku ja väärteomenetluse seadustiku muudatused **täisdigitaalse menetluse õiguslike takistuste kõrvaldamiseks**.



## Ülevaade meetme eesmärkide saavutamisest

Meetme mõõdikud	Tegelik täitmine			Sihttasemed			Allikas
	2020	2021	2022	2022	2023	2030	
Elanike rahulolu hädaabiteadete menetlemisega	97%	96%	-	≥ 97%	≥ 97%	≥ 97%	Häirekeskus
Elanike rahulolu päästesündmuste lahendamisega	93%	92%	92%	≥ 93%	≥ 93%	≥ 93%	Päästeamet
Elanike rahulolu politsei tööga	85%	84%	-	≥ 82%	≥ 90%	≥ 90%	Politsei- ja Piirivalveamet, Eesti elanikkonna turvalisuse uuring
Avaliku korra raskete rikkumiste arv	1405	1105	930	< 1777	< 1777	< 1500	Politsei- ja Piirivalveamet
Elanike teadlikkus hädaabinumbri 112							
- pääste	92%	94%	-	≥ 95%	≥ 95%	≥ 95%	Häirekeskus
- kiirabi	92%	92%	-	≥ 95%	≥ 95%	≥ 95%	
- politsei	89%	91%	-	≥ 93%	≥ 95%	≥ 95%	

2022. aastal helistati hädaabinumbri 1 171 822 korda ehk 12% rohkem kui sellele eelnenud aastal. Abi tuli välja saata aga vähem kui pooltel juhtudel (45%) ehk 422 003 korral. Jätkuvalt moodustavad suurima osakaalu kiirabi väljakutsed (61%), millele järgnevad politsei (28%) ja pääste (4%). Häirekeskus võttis 2022. aastal kasutusele uue ohuhinnangute süsteemi. Tänu sellele vähenes kiirabi väljasõitude arv 4% võrra, sealjuures paljud kõned suunati perearstile või pakuti meditsiinilist nõustamist. Ligemale neljandiku ehk 40 000 kõne võrra kasvas ekslike kõnede arv – need on kõned, kus lapsed, eakad või lukustamata telefonid ja käekellad valivad kogemata hädaabinumbri.

Riigiinfo telefonile 1247 tehti 264 056 kõnet, mis on võrreldes 2021. aastaga umbes 62 000 kõne

võrra vähem – tunduvalt vähem pöörduiti näiteks vaksineerimisküsimustes.

Elanike rahulolu päästesündmuste lahendamisega oli 92% ehk sama, mis 2021. aastal. Päästesündmusi oli võrreldes 2021. aastaga ligi tuhande võrra vähem. Kõige rohkem reageeriti tulekahjudele (3057 korda), kuid tulekahjudega seotud päästesündmuste arv oli läbi aegade väiksem. Suurenes ohu likvideerimise ja abitus seisundis inimesega seotud sündmuste arv.

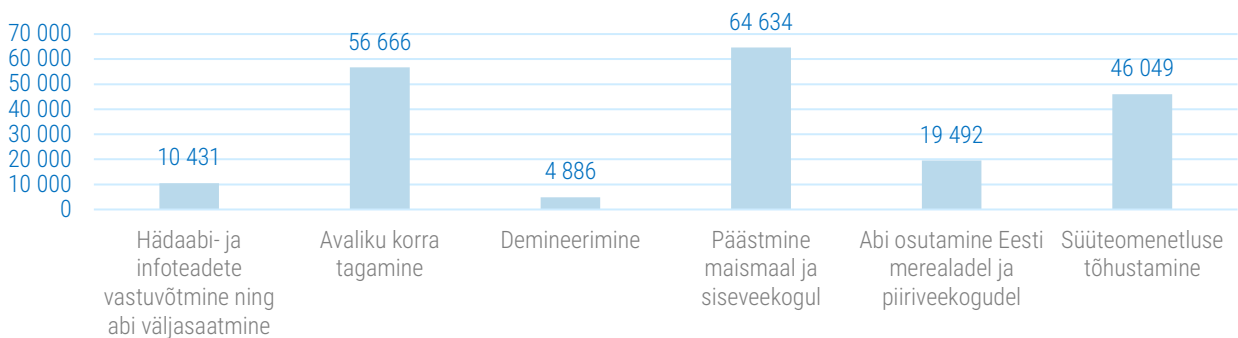
Politsei väljakutsete arv oli sama, mis 2021. aastal (142 000). Peamised põhjused politsei kutsumiseks olid jätkuvalt joobes isikud või vägivald, politseile teate tegemine, liiklusõnnetus ja öörahu rikkumine. ■



## Meetme eelarve

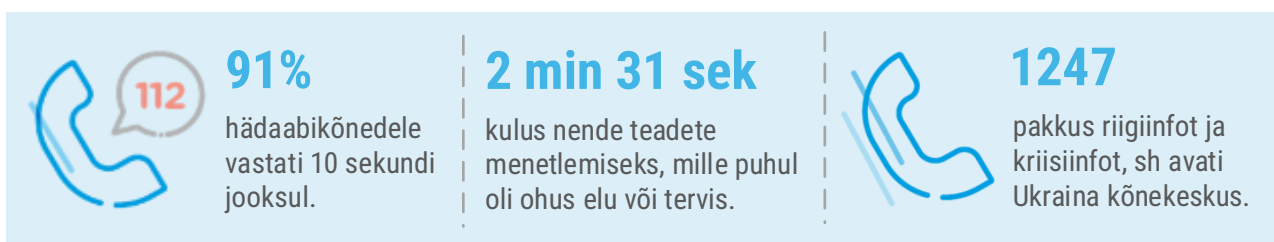
(tuhandetes eurodes)	2022. a esialgne eelarve	2022. a lõplik eelarve	2022. a eelarve täitmine
<b>Meetme kulud</b>	<b>208 107</b>	<b>224 124</b>	<b>202 156</b>
<b>Meetme investeeringud</b>	<b>14 130</b>	<b>18 213</b>	<b>8 353</b>
Programmi tegevuse 2.1 „Hädaabi- ja infoteadete vastuvõtmine ning abi väljasaatmine“ kulud	9 755	11 111	10 431
Programmi tegevuse 2.2 „Avaliku korra tagamine“ kulud	50 439	59 571	56 666
Programmi tegevuse 2.3 „Demineerimine“ kulud	3 224	4 563	4 886
Programmi tegevuse 2.4 „Päästmine maismaal ja siseveekogudel“ kulud	64 396	76 193	64 634
Programmi tegevuse 2.5 „Abi osutamine Eesti merealadel ja piiriveekogudel“ kulud	18 381	22 329	19 492
Programmi tegevuse 2.6 „Süüteo menetluse tõhustamine“ kulud	61 912	50 358	46 049

Programmi tegevuste 2022. aasta kulud (tuhandetes eurodes)



## Programmi tegevuste elluviimisest<sup>18</sup>

### Programmi tegevus 2.1. Hädaabi- ja infoteadete vastuvõtmine ning abi väljasaatmine



Tagati hädaabiteadete menetlemine, operatiivressursside ja -info juhtimine ning abi- ja infoteadete vastuvõtmine ja töötlemine.

Selleks, et selgitada välja abivajadus ja anda abistamiseks vajalikke juhiseid, võeti eelmisel aastal kasutusele uus **kriteeriumipõhise ohuhinnangu**

**andmise metoodika ja tehniline lahendus.** See aitas vähendada kiirabi väljasõitude arvu umbes 4% – 14 418 kõnet suunati perearsti nõuandetelefonile 1220 ja 8279 kõnet perearstile.

Eelmisel aastal viidi läbi **uuring, et saada ülevaade sotsiaalsete probleemide esinemisest hädaabi-**

<sup>18</sup> Kõik selle meetme programmi tegevused aitavad kaasa eelkõige „Eesti 2035“ sihi „Ruum ja liikuvus“ muutusele B „Planeerime ja uuendame ruumi ja teenuseid terviklikult ja kvaliteetselt ning ühiskonna vajaduste, rahvastiku muutuste, tervise, turvalisuse, elurikkuse ja keskkonnahoiuga arvestavalt“.

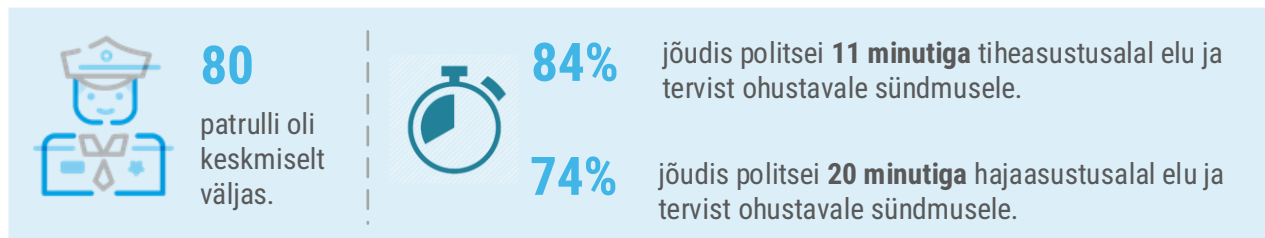
**kõnedes.** Uuring andis kinnitust, et veerandil hädaabinumbrile helistanutest on probleem, mis vajab lahendamist sotsiaalvaldkonna toel: pooltel juhtudel on alkoholi tarvitamisega seotud probleem, teine levinuim põhjus on vaimse tervise mure. Piirkondlikke või keeleerisusi välja ei joonistunud, kuid uuringu järgi on sotsiaalprobleemidega tundavalt enam kimpus mehed (62%) kui naised (29%). Ainult politsei- või päästetööga ei ole võimalik jätkusuutlikult lahendada paljusid uuringus ilmnenud sotsiaalseid probleeme. Näiteks on alkoholisõltuvuse, vaimse tervise probleemide või tuge vajavate eakate jaoks tarvis teistsugust abi, kui pakuvad siseturvalisuse asutused. Uuring andis palju kasulikku infot, et leida edaspidi koostöös sotsiaalvaldkonna asutustega toimivaid lahendusi inimeste aitamiseks.

Lisaks abi pakkumisele hädaolukorras osutab Häirekeskus riigiinfo ja kriisiinfo teenust numbril 1247. Numbrile 1247 tehti eelmisel aastal 264 056 kõnet, mis on võrreldes 2021. aastaga umbes 62 000 kõnet vähem. Riigiinfo teenuse operaatorid annavad ja koguvad ööpäev ringi keskkonna, maanteede ja päästeala kohta teavet. 2022. aasta

juulist lisandus ka politseiinfo ja jätkati koroonaviiruse kohta info andmist. **Kriisiinfo** teenust osutatakse erakorraliste sündmuste korral, jagades infot ja edastades ohuteavitusi. 2022. aastal lisandus kriisiinfo teenusele 18 partnerit (kokku on neid 29) ja teenuse osutamisse oli kaasatud 247 vaba-tahtlikku.<sup>19</sup>

Kui varem on võtnud Häirekeskus infot vastu, siis 2022. aastal lisandus väljahelistamise teenus: Häirekeskuse riigiinfo telefoni 1247 raames avati Ukraina kõnekeskus, kuhu palgati tähtajaliselt tööle Ukraina sõjapõgenikud. Riigiinfo telefon koondas vastuseid erinevatest ametkondadest, et anda helistajatele esmainfot, mida neil on vaja, et tulla Ukrainas toimuva tõttu toime. Oluliseks peeti, et keegi ei jääks oma mure või küsimusega üksi. Samuti helistati ajutise kaitse saanud Ukraina põgenikele, et neid nõustada ja kutsuda üles oma elukohajärgses kohalikus omavalitsuses elukohta registreerima. 2022. aasta lõpuks oli tehtud üle 27 000 kõne. Põgenikud saavad infot oma emakeeles tänu tähtajaliselt tööle võetud kaheksale Ukraina kodanikule, kelle töölepingut on riik otsustanud pikendada vähemalt 2023. aasta juunini. ■

## Programmi tegevus 2.2. Avaliku korra tagamine



Tagati valmisolek avaliku korra tagamiseks.

Kuigi Politsei- ja Piirivalveameti patrullide keskmine väljapanek ühes ööpäevas oli 2022. aastal võrreldes 2021. aastaga mõnevõrra väiksem, ei langenud reageerimise kiirus nendele väljakutsetele, kus oli ohus inimeste tervis või elu.

Jõustusid liiklusseaduse muudatused, mis võimaldavad edaspidi ka kohalikel omavalitsustel paigaldada liikluse rahustamiseks kiiruskaameraid. Olu-line edusamm oli uue turvategevuse seaduse eelnõu, mille võttis Riigikogu 2023. aasta alguses vastu.<sup>20</sup>

Lähtudes julgeolekuolukorrist ja Ukrainas aset leidnud sündmustest, valmistati ette riigikaitse-seaduse ja erakorralise seisukorra seaduse muudatused, mis loovad Politsei- ja Piirivalveametile ning Kaitsepolitseiametile parema võimekuse tegutsemiseks olukordades, kus on vaja tagada riigi julgeolek.

Korralduse seaduses ja julgeolekuasutuste seaduses tehti muudatused, millega määrati kindlaks, millistel alustel tohivad Politsei- ja Piirivalveamet ning Kaitsepolitseiamet lõhkematerjali käidelda. Reguleeriti lahingumooni ja lisati võimalus kasutada lisavahenditena 40 mm kild- ja fuggass-

<sup>19</sup> Ohuteavituse teenusest on täpsemalt juttu peatükis 3.4.

<sup>20</sup> Vt täpsemalt peatükke 1.3 ja 1.4.

granaate ning käest heidetavaid granaate. Riigikogu võttis muudatused vastu 2023. aasta veebruaris. Muudatuste raames koostas Siseministerium ettepaneku **muuta elektrišokirelva kasutamise aluseid senisest paindlikumaks ja võimaldada elektrišokirelva kasutada ka muudes olukordades kui ainult tulirelva alternatiivina.** Ettepaneku

järgi võiks elektrišokirelva kasutada sarnaselt enamiku Euroopa Liidu riikidega ka politseinuia või gaasipihusti asemel olukordades, kus see on tõhusam või vähem kahjustav. Elektrišokirelvaga seotud muudatusi ei ole veel vastu võetud ja töö jätkub 2023. aastal. ■

### Programmi tegevus 2.3. Demineerimine



Ei toimunud **ühtki plahvatust** ja alates 1992. aastast oli see esimene kord, kui keegi ei saanud lõhkematerjali plahvatuses surma või vigastada.

**100%**

oli tagatud pommi- ja plahvatusohu korral mandril demineerijate kohalejõudmine 90 minutiga.



**14 985**

lõhkekeha tehti kahjutuks.

Tagati valmisolek demineerimiseks.

2022. aastal ei toimunud plahvatusi. Kokku **tehti kahjutuks 14 985 lõhkekeha** – see on lausa 8056 võrra rohkem kui 2021. aastal. 2022. aasta oli erakordne selle poolest, et esimest korda alates 1992. aastast ei saanud lõhkematerjali plahvatuses keegi surma ega vigastada.

Hinnangute kohaselt on üle poole miljoni II maailmasõja aegset lõhkekeha ikka veel pinnases ja võivad tulla ehitus-, metsandus- või põllumajandustegevuse käigus välja. See peegeldab vajadust tagada demineerimistööks vajalikud vahendid, sh isikukaitsevahendid, ja arendada inimesi.

Riigikogu võttis 2022. aastal vastu päästeseaduse muudatused, mis muu hulgas võimaldavad **Päästeametil kaasata demineerimistööle vajalike teadmiste ja oskustega vabatahtlikke**, et tagada demineerimistöö toimepidevus võimalike ressursimahukate sündmuste ja kriiside lahendamiseks. Lähiaastatel on oluline väljakutse abidemineerijaid värvata ja koolitada.

Piisaval arvul ja vajaliku kaitsetasemega lõhkamiskohtade olemasolu aitab tagada inimeste ohutust ja säästa keskkonda. Päästeamet ja Tallinna Tehnikaülikool **tegid koostööd lõhkamiskohtade arendamiseks**, koostöö jätkub järgmistel aastatel. ■

### Programmi tegevus 2.4. Päästmine maismaal ja siseveekogudel



**9 min 40 sek**

oli keskmine elupäästevõimekusega päästekomando kohalejõudmise aeg elupäästesündmusele.

**27 267**

väljakutset, millest **13 077** olid päästesündmused.

**92%**

on rahul päästesündmuste lahendamisega.



Tagati valmisolek päästmiseks maismaal ja siseveekogudel. Reageerimisvõimekus hoiti kokkulepitud tasemel.

2022. aastal oli Päästeametil kokku 27 267 väljakutset (2021. aastal 27 503), millest 13 077 olid päästesündmused (2021. aastal 14 079). Päästeti 256 inimest, kiirabile või politseile osutati abi 4760 korral. Vabatahtlikud päästjad osalesid 2791 päästesündmusele (2021. aastal 2693), millest 1168 lahendasid iseseisvalt (2021. aastal 1044).

**Uuendati päästevarustust**, millega suurendati märkimisväärselt maastikukustutuse, veepääste, varingupääste, vahtkustutuse ja päästetöö juhtimise võimekust. Olulise uuendusena soetati esimest korda väiksemate gabariitidega tulekustutus- ja päästeauto, mis asendab põhiautot. Väiksem päästesõiduk võib olla mõnes päästekomandos alternatiiv praegu kasutatavale suurele päästesõidukile. Sõidukile on paigaldatud külmlõikeseade, mis võimaldab päästjatel võtta tulekahju korral vähem riske ja hõlbustab konstruktsiooni- tulekahju korral tulekoldeni jõudmist.

2021. aastal töötati välja **uus alarmsõidukite disainilahendus**. Muudatuste eesmärk on kaasajastada päästeautode eritähistamise nõudeid, eelkõige lisamärgistuse puhul, et muuta alarmsõidukid liikluskeskkonnas paremini eristatavaks ja selle abil suurendada nende märgatavust tavaliklejate jaoks ning vähendada alarmsõiduga kaasnevaid riskitegureid. 2022. aastal rakendati uut alarmsõidukite disainilahendust uute päästesõidukite hangetes.<sup>21</sup>

Lisaks väärivad esiletõstmist Rahandusministeeriumi ja Keskkonnaministeeriumi toetusmeetmed, millega muu hulgas **toetatakse veevõtukohtade rajamist** kohalikes omavalitsustes.

See tegevus aitab kaasa nii siseturvalisuse, regionaalarengu kui ka keskkonna valdkonna eesmärkidele. ■

## Programmi tegevus 2.5. Abi osutamine Eesti merealadel ja piiriveekogudel



Tagati valmisolek abi osutamiseks Eesti merealadel ja piiriveekogudel.

2022. aastal oli kokku 272 merepäästejuhtumit, millest 191 korral oli ohus inimelu ja 81 korral lõppes juhtum mereabiteenuse osutamisega. Abi vajas aasta jooksul 619 inimest. Merepäästejuhtumite lahendamisse kaasati vabatahtlikke merepäästjaid 83 korral.

22. septembri 2022. aasta valitsuskabineti nõupidamisel otsustati moodustada 1. jaanuarist 2023. aastal Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi valitsemisalasse riigiasutus nimega Riigilaevastik. Riigilaevastikku on planeeritud alates 1. juulist 2023. aastal koondada Transpordiameti, Politsei- ja Piirivalveameti, Päästeameti, Keskkonnaameti ning ASi Eesti Loots käsutuses olevad veesõidukid. 2022. aastal tehti **ettevalmistusi Politsei- ja Piirivalveameti nelja laeva üleandmiseks Kaitseministeeriumi valitsemisalasse**.

Laevad anti üle mereväe koosseisu 1. jaanuaril 2023. aastal. Muudatuste eesmärk on parandada Eesti merealal olukorrateadlikkust ja reageerimisvõimet ning täita olemasoleva ressursiga nii riigikaitse kui ka tsiviilülesandeid. Oluline põhimõte on, et muudatustega ei kahjustata ega langetata seniste tsiviilülesannete täitmise taset. Laevade üleandmisega koos liikusid Kaitseministeeriumi vastutusalasse ka merereostuse avastamise ja likvideerimise korraldamisega seotud ülesanded ning vastutus mereseire eest. Lisaks sai Kaitsevägi korrakaitse lisaõigused ja -pädevuse merepiiri valvamiseks ja meresõiduohutuse tagamiseks. Laevadega jätkatakse merepäästeteenuse osutamist vähemalt samal tasemel ja kvaliteediga kui seni. Eeltoodust lähtudes **muudeti ka Politsei- ja Piirivalveameti lennu- ja merepääste koordinatsioonikeskuse** (JRCC Tallinn) funktsioone. Keskkuse peamised ülesanded alates 01.01.2023 on lennu- ja merepäästesündmuste lahendamise

<sup>21</sup> Lisainfo: <https://www.rescue.ee/et/uudised/taena-tutvustati-esimesi-uue-disainiga-paesteesoidukeid-1366>.

juhtimine ning sellega seotud tegevused, reostuse avastamise ja likvideerimise korraldamine piiriveekogudel, merepäästeõppuste korraldamine ning lennulubade menetlemisega seotud tegevused. Jätkatakse mereolukorra jälgimisega koostöös mereväega ning osaletakse merepiiri valvamisel ja merereostuse avastamisel Eesti merealadel. Lennu- ja merepääste koordinatsioonikeskusele on loodud uus asukoht ühisel pinnal mereväe mereoperatsioonide juhtimiskeskusega, mis tagab operatiivsema koostöö erinevate merel aset

leidvate juhtumite lahendamisel.

Abi kiiremaks väljasaatmiseks ja sündmuste kiiremaks lahendamiseks muudeti Häirekeskuse kõnetöötuse protseduure ja selle tulemusel **vähenes hädaabitelefonile 112 laekunud merepääste-teemaliste kõnede töötlemisele kulunud aeg**. 2022. aastal kulus lennu- ja merepääste koordinatsioonikeskusel esmase merepäästeressursi alarmerimiseks keskmiselt neli minutit. Veesõidukiga jõuti abivajajani keskmiselt 33 minutiga. ■

## Programmi tegevus 2.6. Süüteomenetluse tõhustamine<sup>22</sup>

**Tehti eeltööd süüteomenetluse tõhustamiseks ja digitaliseerimiseks.**

Ühe olulisema saavutusena võib välja tuua koostöös Justiitsministeeriumiga loodud õiguslikud alused täisdigitaalse süüteomenetluse läbiviimiseks. Riigikogu võttis 2023. aasta alguses vastu selleks vajalikud **kriminaalmenetluse seadustiku ja väärteomenetluse seadustiku muudatused**. Õiguslikud takistused täisdigitaalse menetluse läbiviimiseks on seega kõrvaldatud ja nüüd on menetlejal õigus, kuid mitte kohustus, pidada süüteomenetluses toimikut digitaalselt.

Lisaks õiguslike muudatuste väljatöötamisele on **töös mitmed IT-projektid, mille eesmärk on tagada tehnoloogiline võimekus minna üle täisdigitaalsele menetlusele**. Ühtlasi on see vajalik selleks, et süütegude uurimises saaks kasutada kaasaegseid lahendusi. Digimenetlus arvestab rohkem kannatanu vajadustega, kaitseb enam menetlusosaliste õigusi, tõhustab menetleja tööd ja lihtsustab oluliselt piiriüleste juhtumite lahendamist. Digitaliseerimine tõhustab menetluse läbiviimist tunduvalt. See muudab info kõigile õigustatud pooltele samal ajal kättesaadavaks. Lisaks on võimalik automatiseerida protsesse, mis ei vaja inimese

sekkumist. Eesmärk on 2025. aastaks digitaliseerida suur osa süüteomenetlusest. Dupleerivate tegevuste vähendamine ja korduvate rutiinsete protsesside automatiseerimine võimaldab menetlejal keskenduda olulisele – süüteo lahendamisele – ja toimetada seeläbi menetlust senisest tõhusamalt. Digitaalse menetlusteabe osakaalu suurenemine võimaldab kasutada töös paremini ära tänapäevaseid andmeanalüüsi- ja visualiseerimislahendusi, mis omakorda tõhustavad menetlust. Struktureeritud ajakohased andmed võimaldavad menetlust paremini juhtida, kuna on võimalik kiiremini olulisi asjaolusid tuvastada ja nendele keskenduda. Ühetaoliste põhimõtete rakendamine nii kriminaal- kui ka väärteomenetluses võimaldab tehnoloogiat taas- ja ristkasutada, mis hõlbustab süüteomenetluse kui terviku digitaliseerimist. Menetlejal on lihtsam liikuda ühest menetlusliigist teise ja kasutada juba varem kogutud andmeid, kui tehnilised lahendused on menetlusliikide kaupa samataolised. Samuti on menetlusele allutatud isiku jaoks nii menetlus kui ka selle raames tehtavad toimingud arusaadavamad, kui need viiakse tema suhtes läbi sarnaselt, sõltumata menetlusliigist. IT-investeeringuid süüteomenetluse tõhustamiseks tehti 1,1 miljoni euro eest. ■

<sup>22</sup> Seotud „Eesti 2035“ sihi „Riigivalitsemine“ muutusega B „Parandame riigi ja KOVi teenuste kvaliteeti ja kättesaadavust ning vaatame üle vastutuse jaotumise“.

## KOKKUVÕTE

### Olulisimad edusammud 2022. aastal

1. Arendati riigiinfo ja kriisiinfo teenust, sh avati Häirekeskuse riigiinfo telefoni 1247 raames **Ukraina kõnekeskus**.
2. **Jõustusiid liiklusseaduse muudatused**, mis annavad võimaluse kohalikel omavalitsustel koostöös Politsei- ja Piirivalveameti ning Transpordiametiga paigaldada kohalikele teedele kiiruskaameraid ja suurendada seeläbi liiklusturvalisust.
3. **Tehti koostööd Kaitseministeeriumiga laevastike ühendamiseks** alates 2023. aastast, et tagada praeguse ressursiga parem valmisolek riigikaitseliste ja tsiviilülesannete täitmiseks nii rahu- kui ka kriisiolukorras.
4. Valmistati ette **kriminaalmenetluse seadustiku ja väärteomenetluse seadustiku muudatused** täis-digitaalse menetluse õiguslike takistuste kõrvaldamiseks.

### Olulisimad väljakutsed aastatel 2023–2027

- Selliste lahenduste loomine, mis tagaksid erinevate kanalite abil **kõigile abivajajatele võrdse juurdepääsu** abile hädaabinumbri 112.
- **Päästetöö suutlikkuse suurendamine** (sh kliimamuutuste ja julgeolekuvajadustega seoses) üleujutustele ja varingutele reageerimiseks, tormikahjustuste likvideerimiseks, metsatulekahjude kustutamiseks ning demineerimise ja keemiapääste suutlikkuse parandamiseks.
- Valmisoleku tugevdamine, et reageerida **suuremahulisele merepäästesündmusele** ning efektiivselt planeerida ja juhtida sellega seotud merepäästeoperatsiooni.
- 2025. aastaks valmisoleku tagamine, et **lennata Politsei- ja Piirivalveameti mitmeotstarbeliste<sup>23</sup> helikopteritega Tallinna baasist välja ööpäev ringi 15 minuti jooksul**.
- **Süüteomenetluse digitaliseerimisega seotud tegevuste elluviimine**. Aastaks 2026 on plaanis rahastuse olemasolul digitaliseerida suur osa süüteomenetlusest, et süütegude uurimises oleks võimalik kasutada kaasaegseid lahendusi. Digitaliseerimine tõhustab menetlemist oluliselt, sh võimaldab automatiseerida protsesse, mis ei vaja inimese sekkumist.
- **Eri valdkondadega koostöö tegemine, et tagada inimestele kõige sobivam abi ka nendes küsimustes, mille eest ei vastuta siseturvalisuse asutused** või kus abi pakkumine sõltub eri valdkondade koostööst või rollijaotus ei ole asutuste vahel selgelt kokku lepitud.■

---

<sup>23</sup> „Mitmeotstarbeline“ tähendab, et sama kopteriga saab täita erinevaid ülesandeid: otsing ja pääste, õhust tule kustutamine, vaatlus, transport, erioperatsioonid, meditsiiniline abi jne. Politsei- ja Piirivalveameti kasutuses olev kopteritüüp AW139 on suuruselt ja varustuselt mitmeotstarbeline ja sellega ollakse tehniliselt valmis kiiret meditsiinilist abi pakkuvate lendude kõrval täitma ka kõiki teisi siseturvalisuse ülesandeid.

# MEEDE 3. Kindel sisejulgeolek

**Meetme eesmärk:** Eesti sisejulgeolek on kindel ning seda ohustavad tegurid on hästi teadvustatud ja maandatud mitmesuguste riigisiseste tegevuste ja rahvusvahelise koostöö kaudu. Eesti elanikud ning avalik, kolmas ja erasektor on valmis tulema toime erinevate Eestit ohustavate kriisidega.

**Meetme kirjeldus:** meetmes keskendutakse põhiseadusliku korra kaitsele, Eesti riigi vastu suunatud luuretegevuse ja lõhestuspoliitika tõkestamisele, riigisaladuse ja salastatud välisteabe kaitsele, sisejulgeoleku tagamiseks vajaliku teabe ja olukorrateadlikkuse tagamisele, terrorismi ja vägivaldse äärmusluse ennetamisele ja tõkestamisele, kriisideks ja ressursimahukateks sündmusteks (sh terroriaktideks ja hübriidkriisideks) valmisolekule ning reageerimisele, elutähtsate teenuste toimipidevuse tagamisele, riigipiiri kontrollile, valvamisele ja kaitsmisele ning riigi julgeolekut enim ohustava raske ja organiseeritud kuritegevuse ennetamisele ja tõkestamisele (korruptsioon, majanduskuritegevus ja rahapesu, organiseeritud kuritegevus, terrorismi rahastamine, küberkuritegevus, narkokuritegevus, inimkaubandus). Meetmel on avalik ja salajane osa.

**Meede koosneb viiest programmi tegevusest.**

1. Põhiseadusliku korra tagamine
2. Raske ja organiseeritud kuritegevuse vastane võitlus
3. Objektivalve ja isikukaitse
4. Elanikkonnakaitse, kriisideks valmisolek ja nende lahendamine
5. Piirihaldus

## 2022. aasta olulisimad edusammud

- **Parandati elanikkonnakaitset ja kriisideks valmisolekut.** Näiteks uuendati ja saadeti igasse koju elanikele mõeldud teavitusematerjal „Ole valmis“, tehti kriisikoolitusi korteriühistu juhtidele, valmis ulatusliku evakuatsiooni plaan, alustati sireenipõhise ohuteavitussüsteemi loomisega ning hakati soetama evakuatsiooni- ja Päästeameti varusid. Samuti valmis ohualapõhine kiire ohuteavituse süsteem (EE-ALARM), mis tagab valmisoleku edastada erakorralise sündmuse korral ohupiirkonda jäävatele ja sinna sisenevatele inimestele õigel ajal ohuteavituse ning asjakohased käitumisjuhised.

Viidi läbi toetusvoor kohalike omavalitsuste kriisivalmiduse suurendamiseks. Samuti tehti erinevaid teavitustegevusi, nõustamisi, kriisikunstiminare, õppusi ja infopäevi. Toimusid kõrgemad elanikkonnakaitse kursused.

- **Idapiiri maismaaosas jätkati piiritaristu ehitustöödega:** valmis idapiiri maismaaosas piiritaristu esimene 23,5 km pikkune lõik. Alustati arendustöödega Narva jõe piiri valve tugevdamiseks.



## Ülevaade meetme eesmärkide saavutamisest

Meetme mõõdikud	Tegelik täitmine			Sihttasemed			Allikas
	2020	2021	2022	2022	2023	2030	
Elanike osakaal, kes hindavad heaks Eesti valmisolekut tulla toime erinevate kriisidega	56%	-	56%	≥ 56%	-	≥ 65%	Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Elanike osakaal, kes hindab heaks Eesti valmisolekut tulla toime terroriaktiga, kui see peaks juhtuma	40%	-	40%	≥ 45%	≥ 45%	≥ 45%	
Elanike osakaal, kes hindab Eesti valmisolekut tulla toime välisriigi mõjutustegevuse kasvuga heaks	37%	-	49%	≥ 57%	≥ 60%	≥ 63%	
Elanike osakaal, kes hindavad oma teadlikkust küberkuritegevusega seotud riskidest heaks	58%	-	59%	≥ 59%	≥ 59%	≥ 65%	
Maismaapiiri kaetus tehnilise seirega (sh Peipsi järv, Narva jõgi)	52%	57%	57%	≥ 52%	≥ 65%	100%	Politsei- ja Piirivalveamet
Elanike osakaal, kelle hinnangul on Eesti välispiir hästi kaitstud	64%	56%	56%	≥ 63%	≥ 64%	≥ 75%	Riigikaitse avaliku arvamuse uuring
Merepiiri kaetus tehnilise seirega	100%	100%	100%	100%	100%	100%	Politsei- ja Piirivalveamet
Elanike osakaal, kes peavad narkootikumede kergelt kättesaadavaks:							Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
- kanep	24%	-	36%	≤ 24%	-	≤ 24%	
- amfetamiin	10%	-	21%	≤ 10%	-	≤ 10%	
- rahusti/uinuti arsti korralduseta	12%	-	23%	≤ 12%	-	≤ 12%	
- ecstasy	10%	-	23%	≤ 10%	-	≤ 10%	
- kokaiin	7%	-	16%	≤ 7%	-	≤ 7%	
- dopingained	7%	-	-	≤ 7%	-	≤ 7%	
FATFi <sup>24</sup> /MONEYVALi hinnang rahapesuvastase võitluse kohta	-	-	-	-	Soovitused on täidetud	Eesti vastab FATFi nõuetele	FATFi/MONEYVALi hindamisraport
Korruptsioonitajumise indeks <sup>25</sup> (punktides)	75	74	74	≥ 77	≥ 76	≥ 77	Transparency International
Korruptsioonitajumise indeks (koht) <sup>26</sup>	17	13	14	13	12	10	

Sisejulgeolekut mõjutas eelkõige 2022. aasta veebruaris alanud Vene vägede täiemahuline sissetung ja sõda Ukraina vastu. Ukraina sõja mõjudega toimetulek ja Eesti julgeoleku kindlustamine oli 2022. aastal prioriteet. Ukraina sõda tõi teravalt esile vajaduse arendada laia riigikaitset ja elanikkonnakaitset, seejuures eraldati Siseminis-

teeriumile perioodiks 2022–2025 lisaraha ligi 119 miljonit eurot. Lisarahastus on mõeldud Ukraina sõja mõjudega toimetulekuks, sh Ukraina sõjapõgenike abistamiseks ja laia riigikaitse arendamiseks Siseministeeriumi valitsemisalas. Ukraina sõda on välja toonud mitmeid olulisi õppetunde, sh varude ja reservüksuste vajadus,

<sup>24</sup> FATF (ingl Financial Action Task Force) ehk rahapesuvastane töökond on demokraatlike riikide valitsuste vaheline organ, mis töötab välja rahapesu ja terrorismi rahastamise vastase võitluse standardeid ja meetodeid ning edendab sellealast poliitikat.

<sup>25</sup> Indeks koondab eri allikate andmeid ärivaldkonna ja riigiekspertide hinnangust avaliku sektori korruptsiooni tajumisele skaalal 1–100 punkti, kus 100 tähistab tajutava korruptsiooni puudumist.

<sup>26</sup> Mõõdik kinnitatud programmis 2023–2026.

lisaväljaõpe, varustus ning kriisiplaanide täiendamine.

Viimased aastad on näidanud, et on tarvis parandada kriisidega toimetulekut nii riiklikul, kohalike omavalitsuste, kogukondade kui ka inimeste tasandil. Igaühel on kriisis oma roll ja iga asutus peab olema valmis oma valdkonna kriise oskustlikult juhtima. Ukraina sõda on ühtlasi suurendanud kriisideks valmisoleku ja elanikkonnakaitse aktuaalsust.

2021. aasta uuringu järgi oli 77% kohalikest omavalitsustest saavutanud kriisideks valmisolekus edasijõudnu või eeskujuliku taseme.<sup>27</sup> 2022. aastal seda uuringut läbi ei viidud, kuid võib eeldada, et tänu sihistatud tegevustele valmisolek paranes.

2022. aasta siseturvalisuse avaliku arvamuse uuringu järgi **ei ole elanikud erinevateks kriisideks kuigipalju valmistunud**. Vaid 24% on põhjalikult arutanud, kuhu perega minna näiteks pikaajalise elektrikatkestuse korral, 11% on põhjalikult tutvunud kriisijuhenditega ja 16% soetanud korralikke varusid kriisis vastupidamiseks. Seega võib järeldada, et vaja on panna enam rõhku koolitustele ja teistele ennetustegevustele, et parandada inimeste teadlikkust ja oskusi.

Nii Ukraina sõda kui ka 2021. aastal toimunud Valgevene hübriidrünnakud Poola, Leedu ja Läti vastu on avaldanud mõju elanike hinnangutele piiri kaitstuse kohta. Aastatel 2018–2020 oli elanike hinnangutes Eesti riigipiiri kaitstusele positiivne trend, kuid aastal 2021 toimus langus: väga või pigem hästi kaitstuks pidas riigipiiri 56% ja selle kohta andis kriitilisi hinnanguid neljandik eestimaalastest. **2022. aastal jäi riigipiiri kaitstust väga või pigem heaks pidajate osakaal samaks, kuid seda kriitiliselt hindavate eestimaalaste osakaal kerkis kolmandikuni (33%).**<sup>28</sup> Kahtlemata kasvab muutunud julgeolekukeskkonna tõttu rändesurve Eesti välispiirile. Idapiiri väljaehitamise ning Politsei- ja Piirivalveameti hea ennetustöö ja piirivalve tulemusel on erinevad riskid järjest paremini maandatud.

**59% elanikest hindas 2022. aastal oma teadlikkust küberkuritegevusega seotud riskidest heaks** (2020. aastal 58%). Aasta-aastalt suurenev teadlikkus on oluline eeldus arvutikuritegude ennetamiseks. **Arvutikuritegusid registreeriti 2022. aastal 25% vähem kui sellele eelnenud aastal** – viimase kümne aasta võrdluses on see esmakordne langus. 57% arvutisüsteemi kuritegudest olid sotsiaalmeedia ja meilikonto hõivamised ning 30% arvutikelmustest olid petukõned ja -sõnumid. Ärikirja pettusi oli võrreldes varasema aastaga vähem, küll aga suurenes näiteks õpilasepoolne e-kooli ja studiumi kontode kaaperdamine. Rohkem levisid ka petusõnumid.<sup>29</sup>

Korruptsioonikuritegude avastamine, tõkestamine ja ennetamine on riiklikult oluline prioriteet, kuna need võivad mõjutada riigi ja põhiseaduslike institutsioonide sõltumatust ja otsustusvabadust ning selle kaudu ka sisejulgeolekut. **Eesti on taasiseiseisvumise järel saavutanud ausama ja korruptsioonivabama riigi poole püüeldes märkimisväärsed tulemusi**. Seda kinnitab ka rahvusvaheline uuring, mille järgi on Eesti 180 riigi võrdluses paremuselt 14. kohal.<sup>30</sup> See on väga hea tulemus, aga olukorra parandamiseks on arenguruumi. **Korruptsioonikuritegude arv suurenes 2022. aastal 2021. aastaga võrreldes 78 võrra (47%), kokku registreeriti 165 kuritegu**. Korruptsioonikuritegude liikidest registreeriti enim erinevaid altkäemaksu andmise, võtmise ja vahendamise seotud kuritegusid (108). Valdkondatest, kus korruptsiooni esines, tõusis nii 2021. kui ka 2022. aastal esile tervishoid (47 registreeritud juhtumit).<sup>31</sup>

Võrreldes 2020. aastaga on **narkootikumede kergelt kättesaadavaks hindajate osakaal suurenenud**. Enim narkosurmasid põhjustanud fentanüülide levik pidurdus Eestis märkimisväärselt tänu politsei edukale jälitustööle, millega lõpetati 2017. ja 2018. aastal mitme suure kuritegeliku võrgustiku tegevus. 2022. aastal avaldas negatiivset mõju **aga fentanüülide analoogide nitaseenide ehk äärmiselt mürgiste uimastite turule tagasitulek, mis on osaliselt põhjustanud narkosurmade arvu kasvu**. Võrreldes 2021. aastaga

<sup>27</sup> Kohalike omavalitsuste kriisideks valmisoleku indeksuuring 2021.

<sup>28</sup> Avalik arvamus riigikaitsest 2022;

[https://kaitseministeerium.ee/sites/default/files/elfinder/article\\_files/avalik\\_arvamus\\_ja\\_riigikaitse\\_mai\\_2022.pdf](https://kaitseministeerium.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/avalik_arvamus_ja_riigikaitse_mai_2022.pdf).

<sup>29</sup> Kuritegevus Eestis 2022; <https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevus2022/arvutikuriteod/>.

<sup>30</sup> Transparency International 2022.

<sup>31</sup> Kuritegevus Eestis 2022; <https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevus2022/korruptsioon-ja-majanduskuriteod/>.

kahekordistus üledooside arv, esialgsel andmel oli 2022. aastal 79 narkosurma. Suurima osa narkosurmades põhjustasid sünteetilised opioidid, 14 surma seostatakse kokaiini, MDMA ja amfetamiiniga. Need on ained, mis levivad sageli ööelu ja meelelahutusega, sh noorte ja edukate inimeste seas, kes ei pea end üldiselt ise tarvitajateks.

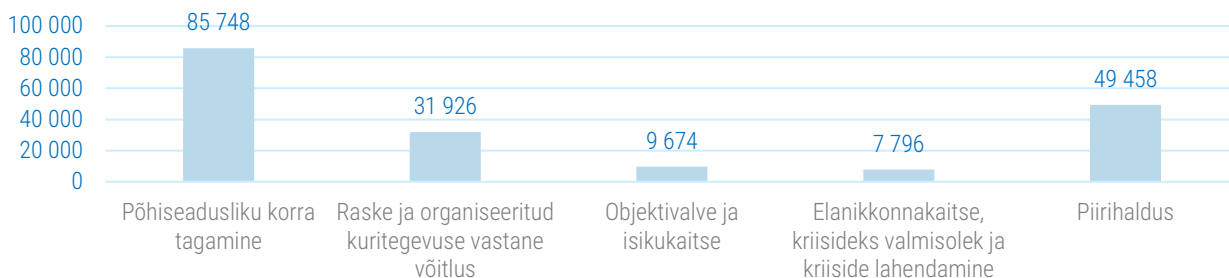
Nendeni on seetõttu keerulisem ennetustöö ja hoiatustega jõuda.

Ukrainas alanud sõda oluliselt narkoturgu ei mõjutanud, küll aga vähendas Eesti-Vene piiri sulgemine mõne narkootikumi levitamist Ida-Virumaal. 2023. aastal võib prognoosida probleemi retseptiravimitega. ■

## Meetme eelarve

(tuhandetes eurodes)	2022. a esialgne eelarve	2022. a lõplik eelarve	2022. a eelarve täitmine
<b>Meetme kulud</b>	<b>144 392</b>	<b>194 264</b>	<b>184 602</b>
<b>Meetme investeeringud</b>	<b>6 691</b>	<b>31 646</b>	<b>21 352</b>
Programmi tegevuse 3.1 „Põhiseadusliku korra tagamine“ kulud	63 844	85 756	85 748
Programmi tegevuse 3.2 „Raske ja organiseeritud kuritegevuse vastane võitlus“ kulud	19 683	35 618	31 926
Programmi tegevuse 3.3 „Objektivalve ja isikukaitse“ kulud	8 662	11 024	9 674
Programmi tegevuse 3.4 „Elanikkonnakaitse, kriisideks valmisolek ja nende lahendamine“ kulud	3 122	4 963	7 796
Programmi tegevuse 3.5 „Piirihaldus“ kulud	49 081	56 902	49 458

Programmi tegevuste 2022. aasta kulud (tuhandetes eurodes)



## Programmi tegevuste elluviimisest

### Programmi tegevus 3.1. Põhiseadusliku korra tagamine<sup>32</sup>

Põhiseadusliku korra tagamiseks suurendati majandusjulgeolekut, ennetati ja tõkestati radikaliseerumist ning võideldi terrorismi vastu.

Siseministerium tegi erinevaid tegevusi, et **tõsta avaliku ja erasektori teadlikkust majandusjulgeoleku ohtudest**: temaatilised taskuhäälingud, majandusjulgeoleku eesmärkide täpsustamine erinevates riiklikes arengudokumentides, majandusjulge-

oleku konverentsi korraldamine ja arvamuskirjed mitmes meediaväljaandes. Majandusjulgeoleku teadvustamine muutub kaasaegses ühiskonnas järjest olulisemaks, kui raha ja eri liiki investeeringuid kasutatakse demokraatlike riikide toimimise õnnestamiseks ning strateegiliseks mõjutamiseks.

**Digiruumis terroristliku propaganda leviku tõkestamiseks hakkasid Euroopa Liidu määruse alusel**

<sup>32</sup> Seotud „Eesti 2035“ sihi „Riigivalitsemise“ muutusega D „Parandame riigi rahvusvahelist positsiooni ja tagame julgeoleku ning turvalisuse“.

veebimajutusteenuse pakujate kohta kehtima uued nõuded. See aitab senisest tõhusamalt tõkestada ja ennetada veebiteenuste kasutamist terroristliku sisu levitamiseks. Riiklik õigusruum on vaja veel viia kehtima hakanud muudatuste ja nõuetega kooskõlla: näiteks ei ole veel kokku lepitud karistumäärares ja rollijaotuses.

Pärast Venemaa täiemahulist sõjalist sissetungi Ukrainasse töötati Siseministeeriumi, Kaitse-

ministeeriumi ja Justiitsministeeriumi koostöös välja õigusnormide kogumik, et kriminaliseerida välisriigi agressiooniaktiga liitumine, selles osalemine ja selle toetamine. Samuti täpsustati muid norme. Lisaks töötati välja põhimõtted, mille alusel alustati okupatsioonirežiimide sümbolika ja monumentide teisaldamist. Need olid vajalikud muudatused muu hulgas näitamaks, et Eesti ei salli 24. veebruaril alustatud sõda mitte mingil viisil. ■

### Programmi tegevus 3.2. Raske ja organiseeritud kuritegevuse vastane võitlus<sup>33</sup>

Raske ja organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse raames tõkestati rahapesu ja terrorismi rahastamist, korruptsiooni, inimkaubandust ning küber-, narko- ja majanduskuritegevust.

Küberkuritegevuse vastase võitluse valdkonnas suunati lisaraha **võimekuse tõstmisel peamiselt tehnoloogiliseks arenguks**. Jätkuvalt on vaja suunata raha personali suurendamiseks ja pädevuse kasvatamiseks. Lisaks suurendati Sisekaitseakadeemias digioskuste ja -teadmiste baasõppe osakaalu ning loodi eeldused kvaliteetse täiendõppe korraldamiseks.

2022. aastal oli oluline ka **MONEYVALi hindamine**, mis hõlmas paljusid avaliku ja erasektori pooli. Rahvusvahelised eksperdid hindasid rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise võimekust ja tõhusust ning see andis tunnistust, et valdkonnaga tuleb riigil koordineeritult ja järjekindlalt järgnevatel aastatel edasi tegeleda. Oleme suutnud tulla rohkete riskide tuvastamise ja maandamisega toime, kuid see ei tähenda, et sellega saab tegevus lõppeda. Rahapesu ja terrorismi rahastamisega seotud kuritegude menetlemine peab olema jätkuvalt riiklik prioriteet, mis annab võimaluse raskete kuritegude tõkestamiseks ja suurema kahju ärahoidmiseks. Erasektoril lasub suur vastutus igal aastal olla senisest veelgi tõhusam eesliin, et takistada finantssektori ärakasutamist rahapesu ja terrorismi rahastamisel. Kahtlemata tuleb jätkata

terrorismi rahastamise ja rahapesu riskide maandamisega. Nende väljakutsetega adekvaatne tegelemine aitab süsteemi tõhustada ja vähendada kuritegevuse atraktiivsust.

Siseministeerium analüüsis **kriminaaltulu võimaliku ulatust Eestis 2020. aastal**.<sup>34</sup> Analüüs koondab kuritegevuse ulatust ja tulu puudutava teaduskirjanduse, uuringud ja analüüsid ning kõrvutab neid Eesti andmetega. **See annab teadmisi varalist kasu teeniva kuritegevuse võimalikust ulatusest ja Eesti suutlikkusest kuritegevust varaliselt mõjutada**. Eestis arestiti 2020. aastal vara 10,7 miljonit eurot ehk 0,04% SKPst ja konfiskeeriti 2,24 miljonit eurot vara. Nii suudetakse vähendada kuritegevusega teenivat tulu 1,3–9% võrra – kriminaaltulu hinnanguline suurus on 119–798 miljonit eurot. Analüüsis said tähelepanu narko-, relva- ja inimkaubandus, kaupade võltsimine ja piraatlus, varavastane organiseeritud kuritegevus, keskkonnakuritegevus, maksude tasumisest kõrvalehoid, kelmus ja korruptsioon, küberkuritegevus ning rahapesu. Lisaks käsitleti varimajandust kui kuritegevuse võimalikku kasvulava ja hinnati õiguskaitseasutuste suutlikkust kuritegevust rahaliselt mõjutada. 2023. ja 2024. aastal on planeeritud jõuda ministeeriumide ja valitsemisala asutustega koostöös võimalike ettepanekuteni, mis aitaksid kuritegelikku tulu toova kuritegevusega olulisel määral võidelda. ■

### Programmi tegevus 3.3. Objektivalve ja isikukaitse

Objektivalvet ja isikukaitset arendati, et tulla toime muutuvast ohupildist tulenevate ohtudega.

Täpsemad tegevused ei ole avalik teave. ■

<sup>33</sup> Seotud „Eesti 2035“ sihi „Riigivalitsemine“ muutusega D „Parandame riigi rahvusvahelist positsiooni ja tagame julgeoleku ning turvalisuse“.

<sup>34</sup> Ombler, Mati 2022. Kriminaaltulu võimalik ulatus Eestis. Analüüs. Siseministeerium.

### Programmi tegevus 3.4. Elanikkonnakaitse, kriisideks valmisolek ja nende lahendamine<sup>35</sup>

Muutunud julgeolekuolukord Euroopas ja sõda Ukrainas on näidanud selgelt, kui oluline on inimeste ja riigi kriisideks valmisolek ning elanikkonnakaitse roll riigikaitstes. **Eelmisel aastal eraldati elanikkonnakaitse ja sisejulgeoleku tugevdamiseks üle 109 miljoni euro.** Lisarahaga arendatakse elanikkonnakaitset: sireenipõhine ohuteavitussüsteem, ulatusliku evakuatsiooni varud ja õppus, varingu- ja keemiapääste võimekuse suurendamine, abideminereerijate varustus ja koolitus, Päästeameti varud, elanike teavitamine ja koolitused ning kohalike omavalitsuste kriisivalmiduse koolitused ja toetusvoor. Samuti arendatakse olukorratadlikkuse tagamist ja piiri vaatlusvõimet, massiohjevõimekust ning politsei iseseisvat meditsiinivõimekust, soetatakse ballistilise kaitsega erisõidukid ning suurendatakse Kaitsepolitsei ameti võimeid. Lisaraha oli mõeldud ka Ukraina sõjapõgenike vastuvõtmiseks: piirivalve ja kriisijuhtimine. Raha on mõeldud aastateks 2022–2026. **2022. aastal uuendati ja saadeti igasse koju elanikele mõeldud teavitusmaterjal „Ole valmis“, alustati sireenipõhise ohuteavitussüsteemi loomist, sh viidi läbi erinevad katsetused, ning hakati soetama evakuatsiooni- ja Päästeameti varusid.**

Kriise on võimalik lahendada ainult tugevate ja hästi toimivate kohalike omavalitsuste toel. Kohalikud omavalitsused on siseturvalisuse ja kriisivalmiduse edendamisel teinud viimastel aastatel olulisi edusamme ning käärid eri piirkondade vahel on selgelt vähenenud. 2022. aastal viidi läbi **toetusvoor kohalike omavalitsuste kriisivalmiduse suurendamiseks**, mille raames on omavalitsustele välja makstud 2,2 miljonit eurot. Toetused olid suunatud põhiliselt elektri ja side toimepidevuse suurendamiseks, sh generaatorid ja satelliittelefonid.

Lisaks toetusvoorule viidi kohalike omavalitsuste võimekuse parandamiseks läbi erinevaid teavitustegevusi, kriisikunstiminare, õppusi ja infopäevi ning toimusid kõrgemad elanikkonnakaitse kursused. Samuti nõustati kohalikke omavalitsusi individuaalselt ja tehti koolitusi, lähtudes kohalike omavalitsuste spetsiifikast.

**Oluline sihtrühm on korteriühistud.** Päästeamet viis 2022. aastal läbi kriisikoolitusi korteriühistu juhti-

**dele.** Ukraina sõja mõjudest lähtudes käsitleti eraldi toimepidevuse suurendamist, näiteks elektrikaitse korral, ja varjumist, näiteks varjumisvõimaluste loomist kortermajades.

**Valmis sai ulatusliku evakuatsiooni plaan**, milles on kirjeldatud ulatusliku evakuatsiooni korraldust Päästeameti juhtimisel ja teiste partnerite rolli selle läbiviimisel. Samuti alustas Päästeamet evakuatsiooniks vajalike varude soetamisega. Ulatuslik evakuatsioon on väga mahukas logistiline operatsioon, mille eesmärk on viia kriisiolukorras suur hulk elanikke ohtlikust asukohast ohutusse, sh tuleb tagada elanike teavitamine, transport, evakueeritute registreerimine, juhendamine, transport, majutus, toitlustus ja esmatarbevahendid. Ulatuslik evakuatsioon viiakse läbi Päästeameti juhtimisel, kaasates kohalikke omavalitsusi, Naiskodukaitset, Politsei- ja Piirivalveametit ning paljusid teisi partnereid. Ulatusliku evakuatsiooni vajadus võib tekkida erinevates kriisiolukordades: üleujutus, ulatuslik tulekahju, keemiareostus, sõjaline konflikt jne.

2022. aasta oluline edusamm oli **ohualapõhise kiire ohuteavituse süsteemi (EE-ALARM) valmimine.** See tagab valmisoleku edastada erakorralise sündmuse korral ohupiirkonda jäävatele ja sinna sisenevatele inimestele õigel ajal ohuteavituse ning asjakohased käitumisjuhised. Toimiv ohuteavituse lahendus aitab päästa inimeste elu ja tervist ning loob kindlustunde, et elanikkonda vajaduse korral õigel ajal hoiatatakse. Süsteemi arendati aktiivselt 2021. aasta juunist ning 2022. aasta lõpus testiti sõnumite märgatavust ja arusaadavust elanike seas. Uuringus osalemiseks andis nõusoleku koguni 6909 inimest. 19. jaanuaril 2023 jõustus elektroonilise side seaduse muudatus, et võimaldada saata ohualapõhist kiiret ohuteavitust. See tähendab, et nüüd on Eestis võimalik saata elu, tervist või riigi julgeolekut ohustavate sündmuste, näiteks tulekahju, massilise korratuse või ohtliku toidu korral ohualal viibivate inimeste mobiiltelefonidele ohuteavituse lühisõnum nimega EE-ALARM. **Sireenipõhine ohuteavitussüsteem** paigaldatakse 2023. aasta jooksul 22 asulasse. 2022. aastal loodi sireenidel põhineva ohuteavituse kontseptsioon ja tehnilised tingimused ning viidi läbi hanked ja testid. ■

<sup>35</sup> Seotud „Eesti 2035“ sihi „Riigivalitsemise“ muutusega D „Parandame riigi rahvusvahelist positsiooni ja tagame julgeoleku ning turvalisuse“.

## Programmi tegevus 3.5. Piirihaldus<sup>36</sup>

Riigipiiri kaitsmisest saab laiemalt alguse kogu ülejäänud Eesti turvalisus. 2022. aastal võttis Riigikogu vastu riigipiiri seaduse muudatuse, mis võimaldab paremini tõrjuda massilist sisserännet hädaolukorras. Muudatuse kohaselt on võimalik massilise ebaseadusliku piiriületuse või piiriületuskatsete korral saata ebaseaduslikult välispiiri ületanud välismaalased ilma lahkumisettekirjutust või sisenemiskeelu otsust tegemata tagasi välisriiki, kust nad on Eestisse saabunud.<sup>37</sup>

Idapiiri maismaaosal jätkati piiritaristu ehitustöid. Valmisid kagupiiri ehitustööd 23,5 km pikkusel piirilõigul. Samuti alustati tegevusi Narva jõe piiri tugevdamiseks. Kogu idapiiri väljaehitamise jätkatakse ka järgmistel aastatel.

Tulenevalt Venemaa Föderatsiooni algatatud sõjategevusest Ukrainas piirati oluliselt Venemaa Föderatsiooni ja Valgevene kodanike Eestisse sisenemise võimalusi. Vahetult pärast sõjategevuse algust peatati Venemaa ja Valgevene kodanikele viisade väljastamine turismi eesmärgil ning uute viibimis- ja elamisaluste andmine töötamise, ettevõtluse ja õppimise eesmärgil. 18. augustist kehtestati lisapiirangud Eestisse sisenemisele juba väljastatud viisa alusel turismi, äritegevuse, või spordi tegemise eesmärgil.

Järgmistel aastatel on plaanis varustada idapiiri uue valve- ja seiretehnikaga, hankida õhuvaatluse tegemiseks mehitamata õhusõidukeid ning uuendada piiripunktides piirikontrolliseadmeid. ■

## KOKKUVÕTE

### Olulisimad edusammud 2022. aastal

1. **Parandati elanikkonnakaitset ja kriisideks valmisolekut.** Näiteks uuendati ja saadeti igasse koju elanikele mõeldud teavitusmaterjal „Ole valmis“, tehti kriisikoolitusi korteriühistu juhtidele, valmis ulatusliku evakuaatsiooni plaan, alustati sireenipõhise ohuteavitussüsteemi loomisega ning hakati soetama evakuaatsiooni- ja Päästeameti varusid. Samuti valmis ohualapõhine kiire ohuteavituse süsteem, mis tagab valmisoleku edastada erakorralise sündmuse korral ohupiirkonda jäävatele ja sinna sisenevatele inimestele õigel ajal ohuteavitus ning asjakohased käitumisjuhised. Viidi läbi toetusvoor kohalike omavalitsuste kriisivalmiduse suurendamiseks. Samuti tehti erinevaid teavitustegevusi, nõustamisi, kriisikunstiseminare, õppusi ja infopäevi ning toimusid kõrgemad elanikkonnakaitse kursused.
2. **Idapiiri maismaaosal jätkati piiritaristu ehitustöödega:** idapiiri maismaaosal valmis piiritaristu esimene 23,5 km lõik. Alustati arendustöödega Narva jõe piiri valve tugevdamiseks.

### Olulisimad väljakutsed aastatel 2023–2027

- **Riigile olulise informatsiooni kaitse ning vastuluure tugevdamine** – riigisaladuste aluste üle vaatamine ning riigisaladuse kaitsele vajaliku ressursi tagamine. Vaja on Eesti suhtes vaenulike eriteenistuste tegevust pärssida.
- **Vastutegevus vaenulikule mõjutustegevusele ja lõhestamisele** – eri valdkondade koostöös on oluline saavutada erinevate ühiskonnagruppide lõimumine ja kohanemine, laiendada ühiseid väärtuseid ja ühist infovälja, sh edendada riigikeele oskust ja ühtlustada piirkondade arengut. Vaja on tugevdada riigi ja erasektori koostööd ebaseadusliku ja vaenuliku sisuga teabe eemaldamiseks veebis, kindlustades ühtlasi sõna- ja meediavabaduse läbi tõhusama (ohu)teadlikkuse ja järelevalve.
- **Majandusjulgeoleku ja riigi strateegilise autonoomsuse tagamine** – välisinvesteeringute usaldusväärsuse hindamine, sh kinnisvarainvesteeringud. Julgeoleku seisukohalt ebausaldusväärsete toodete, tehnoloogia, teenuste ja pakujate välistamine riigihangetel ja riigi toimimise seisukohalt olulistest ettevõtetes.
- **Sanktsioonide kehtestamine ja tagamine** – sanktsioonide eesmärk on suunata agressorit agressioonist loobuma. Sanktsioonide hulga kasvu tõttu on vaja ka rohkem ressursi menetlemiseks.

<sup>36</sup> Seotud „Eesti 2035“ sihi „Ruum ja liikuvus“ muutusega B „Planeerime ja uuendame ruumi ja teenuseid terviklikult ja kvaliteetselt ning ühiskonna vajaduste, rahvastiku muutuste, tervise, turvalisuse, elurikkuse ja keskkonnahoiuga arvestavalt“ ja sihi „Riigivalitsemine“ muutusega D „Parandame riigi rahvusvahelist positsiooni ja tagame julgeoleku ning turvalisuse“.

<sup>37</sup> Täpsemini järgmises peatükis.

- **Radikaliseerumise ennetamine** – ükskõik millisel ideoloogial baseeruva radikaliseerumise ja sellest lähtuva vägivalda ennetamine on nii avaliku korra kui riigi julgeoleku tagamisel kriitilise tähtsusega. Olulise mõjuga on haridus ja integratsioon, ilma milleta radikaliseerumise ennetamine ei õnnestu. Koostöös riigi, kohalike omavalitsuste ja erasektoriga töötatakse välja radikaliseerumise ennetamise strateegia ja meetmed.
- **Küberkuritegevuse vastase võitluse tõhustamine ja PPA digitaliseerimine** – küberkuritegude hulk on ajas kasvav ning ja nende uurimine muutub tehniliselt aina keerulisemaks. Väljakutse on personali pädevuse tagamine ja toetava õigusliku keskkonna loomine. Sideandmete säilitamise ja kasutamise õiguslik reguleerimine on endiselt pooleli ning Eesti Vabariigi julgeoleku tagamise ja inimeste õiguste kaitse vajadusi silmas pidades on vaja valitsuse ja riigiülest toetus eesmärgi saavutamiseks.
- **Valgekraelise kuritegevuse vastase ja kuritegevusega saadud vara äravõtmise võimekuse kasvatamine** – korruptsiooni-, finants- ja majanduskuriteod ja sellega koos kriminaaltulu avastamine, arestimine ning konfiskeerimine muutuvad järjest keerulisemaks. Selleks, et kuritegevus ei tasuks ära, peame võrreldes senisega kordades enam suutma kuritegelikul teel saadud varasid tuvastada, arestida ning tõhustada kuritegevusega tekitatud kahju hüvitamist. On vaja leida täiendavaid vahendeid uurimisasutustele, prokuratuurile ja kohtule, samuti täiendada õiguslikke aluseid.
- **Kriisideks valmisoleku parandamine ja elanikkonnakaitse suurendamine. Selleks olulisima mõjuga tegevused on järgmised.**

**Kiire ohuteavitus** – üleriigilise kiire ohuteavituse süsteemi arendamine, mis hõlmab nii sireene, SMS-teavitust kui ka teisi kanaleid.

**Ulatuslik evakatsioon ja varjumine** – koostöös kohalike omavalitsuste ja teiste partneritega ulatusliku evakuatsiooni ettevalmistamine ja avalike varjumiskohtade loomine. Kohalike omavalitsuste, ettevõtjate, korteriühistute ja elanike kaasamine, et tagada varjumiskohad elanikele. Arutelu algatamine uusehitistes varjumiskoha loomise nõude üle. Toetusvoor korteriühistutele ja kohalikele omavalitsustele varjumiskohtade loomiseks ja korrastamiseks.

**Kohalike omavalitsuste nõustamine, koolitamine ja toetamine** kriisideks valmisolekus, toetusmeetme loomine kohalike omavalitsuste kriisivalmiduse parandamiseks ning kohalike omavalitsuste kriisivalmiduse läbipaistva ja võrreldava arendamise tagamine.

**Eelduste loomine, et iga elanik saaks kriisis paremini hakkama**, teaks oma rolli ja oskaks muuta oma kodu kriisikindlamaks. Selleks teavitustegevused, riskikommunikatsioon, õppused ning kodanikualgatuste ja korteriühistute toetamine.

**Päästetöö kriisiaegse võimekuse suurendamine** üleujutustele ja varingutele reageerimisel, tormikahjustuste kõrvaldamisel ning metsatulekahjude kustutamisel, samuti demineerimis- ja keemiapäästesuutlikkuse parandamine.

**Vabatahtlike kaasamine kriiside lahendamisse.** Kriisirolliga vabatahtlikud, vabatahtlike kaasamine elanikkonnakaitse.

**Rahvusvahelise koostöö.** Elanikkonnakaitse mehhanismi toel võimekuste arendamine.

**Siseministeriumi valitsemisala toimepidevuse suurendamine** kriitiliste teenuste osutamiseks kriisiolukorras.

**Olukorrateadlikkuse valdkonna arendamine.** SitRep keskkonna arendamine ja selle toimekindluse tõstmine, et tagada selle kasutatavus igas kriisiolukorras. Olukorrateadlikkusele lisaks on oluline arendada analüütilist võimekust prognooside ja ühtse ohupildi koostamiseks.

- **Idapiiri täies ulatuses väljaehitamine.** Kaitstum piir aitab suurendada julgeolekut ning tõkestada ebaseaduslikku rännet, inimkaubandust, piiriülest kuritegevust ja salakaubavedu. Tegu on märgilise ja olulise sammuga Euroopa julgeoleku jaoks, sest nii on ka kogu Schengeni ruum senisest veelgi turvalisem. Maismaapiiri ehituse tähtaeg on toodud kuni poolteist aastat lähemale: senise 2026. aasta lõpu asemel aastasse 2025. Selleks aga, et see eesmärk täituks, tuleb arvestada ehitushindade kallinemisega. Vaja on jätkuvalt tegutseda selle nimel, et Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Ameti (Frontex) kohalolek oleks Eestis alaline ja suureneks. Eesmärk on, et Eesti piiridel oleks rohkem Frontexi piirivalvureid. Samuti on vajalik töö selle nimel, et Eestisse tuleks Frontexi regionaalseid üksusi ja Sisekaitseakadeemia oleks partner Frontexi ametnike koolitamisel.
- **Massiliseks sisserändeks valmisoleku tagamine.** ■

# MEEDE 4. Eesti arengut toetav kodakondsus-, rände- ja identiteedi- halduspoliitika

**Meetme eesmärk:** Eesti kodakondsus-, rände- ja identiteedihalduspoliitika on usaldusväärsed, innovaatilised ja inimesekesksed, toetades Eesti arengut, ühiskonna sidusust ja toimimist ning tagades siseturvalisust.

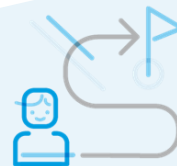
**Meetme kirjeldus:** meetmes keskendutakse kodakondsuspoliitika, Eestisse elama asumise ja Eestis ajutise viibimise poliitika, varjupaigapoliitika, migratsioonijärelevalve ja tagasisaatmispoliitika kujundamisele ja elluviimisele. Samuti käsitletakse programmis rahvastikuhalduse seisukohalt põhitähtsusega identiteedihaldus- ning isikut tõendavate dokumentide poliitika kujundamist ja elluviimist.

**Meede koosneb kolmest programmi tegevusest.**

1. Rände- ja kodakondsuspoliitika kujundamine ning elluviimine
2. Migratsioonijärelevalve
3. Isikute tõsikindel tuvastamine ja dokumentide välja andmine

## 2022. aasta olulisimad edusammud

- Rakendati esimest korda Euroopa Liidu ajutise kaitse direktiivi ning loodi õiguskeskkond Ukraina kodanike ja nende pereliikmete Eestis viibimise, elamise ja toimetuleku toetamiseks.
- Riiklik rahvusvahelise kaitse andmise register viidi uuele tehnilisele platvormile ja arendati ajutise kaitse menetlemise võimekust.
- Tulenevalt Venemaa sõjalisest agressioonist Ukrainas rakendati piiranguid Venemaa ja Valgevene kodanikele elamislubade ja viisade andmisele.
- Muudeti välismaalaste seadust, et muuta tööranne paindlikumaks kvalifitseeritud välistööjõu kaasamisel ning tõkestada töö- ja õpirände tingimuste väärkasutamist.
- Valmistati ette õiguskeskkonna muudatused ja viidi ellu arendustegevusi, et võtta 2023. aasta esimeses pooles kasutusele migratsioonijärelevalve andmekogu (MIGIS).



## Ülevaade meetme eesmärkide saavutamisest

Meetme mõõdikud	Tegelik täitmine			Sihttasemed			Allikas
	2020	2021	2022	2022	2023	2030	
Elanike osakaal, kes peavad sisserännet riigi peamiseks mureks	15%	8%	10%	≤ 12%	≤ 12%	≤ 10%	Eurobaromeetri standarduuring
Teistest rahvustest isikute hulgas tugeva ja keskmise riigiidentiteediga isikute osakaal	39%/46% (2021. a avaldatud uuring)	-	-	≥ 40%/55%	≥ 40%/55%	> 40%/55%	Eesti integratsiooni monitooring
Elanike osakaal, kes hindavad Eesti valmisolekut tulla toime ulatusliku põgenike sisserändega heaks	37%	-	42%	≥ 36%	≥ 36%	≥ 40%	Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Turvalist identiteeti kasutavate inimeste osakaal elektroonilist identiteeti (eID-d) <sup>38</sup> omavatest isikutest	65%	68,9%	-	≥ 70%	≥ 70%	≥ 78%	SK ID Solutions AS
E-taotluskeskkonnas taotletavate toiminguliikide osakaal kõikidest identiteedi- ja rändevaldkonna toiminguliikidest	33%	33%	33%	≥ 50%	≥ 50%	≥ 50%	Politsei- ja Piirivalveamet
Rahulolu Eesti kodaniku isikut töendava dokumendi taotlemise e-teenusega	91%	93%	94%	≥ 85%	≥ 85%	≥ 85%	Politsei- ja Piirivalveamet

Nende elanike osakaal, kes peavad sisserännet riigi peamiseks mureks, on võrreldes 2021. aastaga suurenenud: 2021. aastal oli see 8%, 2022. aastal 10%. Arvestades Ukraina sõja mõju, oleks olnud ootuspärane isegi elanike kriitilisem suhtumine. Uuringu järgi arvab **võrreldes 2020. aastaga rohkem inimesi, et Eesti riik on valmis tulema toime ulatusliku põgenike sisserändega**: 2020. aastal arvas nii 37%, 2022. aastal 42%. Ilmselt on inimeste arvamus paranenud muu hulgas seetõttu, et veenduti, et riik saab põgenikest tingitud olukorraga hakkama. Oluline on ka inimeste endi roll põgenike abistamisel. Eesti elanike seas valitses 2022. aasta kevadel üldiselt üsna positiivne suhtumine sisserännanutesse ja valdavalt ollakse valmis aitama neil Eesti eluga kohaneda (59%).

Eestis on seni olnud rahvusvahelise kaitse taotlejaid aastas umbes 100. **Alates sõja algusest on rahvusvahelise kaitse taotlejate arv kasvanud 2940 inimeseni ja lisandunud on ligi 42 000**

Ukraina sõjapõgenikku<sup>39</sup>, kes on saanud ajutise kaitse. Seetõttu tuli lühikese aja jooksul muuta rahvusvahelise kaitse menetlemise süsteem vastupidavaks tunduvalt suuremale koormusele. See töö ei lõppe, sest ajutise kaitse rakendamine jätkub vähemalt sõja lõpuni ja ilmselt ka edasi. Alates Euroopa Liidu Nõukogu rakendusotsuse vastuvõtmisest kuni esimese taotluse ja elamisloa väljandamiseni läks enneolematult lühike aeg – nädal. Eestil oli ja on kõige kiirem menetlus: sõjapõgenik saab ajutise kaitse elamisloa ühe tunniga, samas kui Lõuna-Euroopas on see aeg nädalaid.

Kahtlemata on tähtis, et riigi tegevus oleks ka edaspidi piisav rändega, sh põgenikega, seonduva lahendamisel.

**Sõjast tingitult kasvas Eesti kodakondsuse soovijate arv.** Võrreldes varasemate aastatega kasvas 2022. aastal Eesti kodakondsuse taotlemine märgatavalt (52% võrra). 2021. aastal taotles Eesti kodakondsust 857 inimest, kuid 2022. aastal

<sup>38</sup> Kasutajaks loetakse viimase aasta jooksul vähemalt ühe korra riiklikku eID-teenust kasutanud inimest. Kasutamise all peetakse silmas nii autentimist kui ka allkirjastamist.

<sup>39</sup> 2022. aasta lõpu andmed.

esitati 1313 Eesti kodakondsuse saamise taotlust. Taotluste arv kasvas kohe pärast sõja puhkemist märtsis, sh 1,5 korda suurenes Venemaa kodanikest taotlejate arv, mida võib tõlgendada soovina mitte seostada end edaspidi agressorriigiga.

Samuti kasvas 2022. aastal dokumenditaotluste arv võrreldes 2021. aastaga 19%. Seda peamiselt põhjusel, et võrreldes eelmise aastaga aegus rohkem dokumente (ID-kaardid), kuid omakorda mõjutas kasvu ka sõja puhkemine Ukrainas. Oluliselt suurenenud dokumenditaotluste arv ja teeninduste koormus omakorda muutis varasemast tunduvalt populaarsemaks iseteeninduse

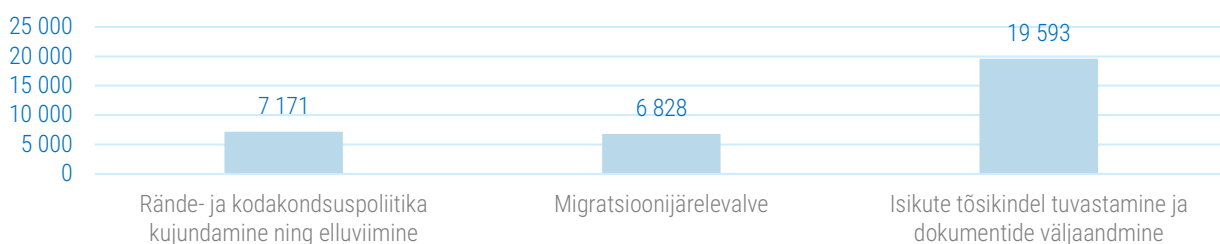
kasutamise Eesti kodanike dokumenditaotluste esitamiseks (2021. aastal 45% ja 2022. aastal 61%). Hea märk on, et inimesed on isikut tõendava dokumendi taotlemise e-teenusega jätkuvalt väga rahul (94%).

E-taotluskeskkonnas taotletavate toiminguliikide osakaalu sihttase ehk 45% jäi aga saavutamata (kahel järjestikusel aastal oli see osakaal 33%). Praeguse ni ei ole kõik dokumendimenetluse liigid liidestatud iseteeninduskeskkonnaga ja kõikide menetluste viimine sellesse ei pruugi olla ka eesmärgipärane. ■

## Meetme eelarve

(tuhandetes eurodes)	2022. a esialgne eelarve	2022. a lõplik eelarve	2022. a eelarve täitmine
<b>Meetme kulud</b>	<b>37 505</b>	<b>41 620</b>	<b>33 592</b>
<b>Meetme investeeringud</b>	<b>2 253</b>	<b>7 376</b>	<b>4 107</b>
Programmi tegevuse 4.1 „Rände- ja kodakondsuspoliitika kujundamine ning elluviimine“ kulud	14 531	10 264	7 171
Programmi tegevuse 4.2 „Migratsioonijärelevalve“ kulud	4 792	9 741	6 828
Programmi tegevuse 4.3 „Isikute tõsiskindel tuvastamine ja dokumentide välja andmine“ kulud	18 182	21 615	19 593

Programmi tegevuste 2022. aasta kulud (tuhandetes eurodes)



## Programmi tegevuste elluviimisest

### Programmi tegevus 4.1. Rände- ja kodakondsuspoliitika kujundamine ning elluviimine<sup>40</sup>

24. veebruaril 2022 alustas Venemaa sõjalist agressiooni Ukraina vastu, mille käigus rünnatakse tsiviilobjekte, ohus on tsiviilelanike elud ja inime-

sed on sunnitud Ukrainast sõjalise tegevuse eest põgenema või neil pole võimalik pöörduda pärast viibimise lõppemist Ukrainasse tagasi. Välis-

<sup>40</sup> Seotud „Eesti 2035“ sihi „Oskused ja tööturg“ muutustega E „Looma talendisõbraliku keskkonna“ ja F „Suurendame ühiskondlikku sidusust ja võrdseid võimalusi hariduses ning tööturul“ ning sihi „Riigivalitsemise“ muutusega D „Parandame riigi rahvusvahelist positsiooni ja tagame julgeoleku ning turvalisuse“.

**maalaste seaduse ja teiste seaduste muudatustega** anti Ukraina kodanikele ja nende pereliikmetele, kes on sunnitud Ukrainast lahkuma või ei saa sinna Ukraina territooriumil aset leidva sõja tõttu tagasi pöörduda, Eestisse saabumiseks ja Eestis viibimiseks seaduslik alus. Lisaks loodi muudatustega soodustused nende lühiajalisele töötamisele ning eeldused sotsiaal-, tööturu- ja tervishoiuteenuste saamiseks, et toetada Ukraina kodanike ja nende pereliikmete toimetulekut Eestis.

Eestis on seni olnud **rahvusvahelise kaitse taotlejaid** aastas umbes 100. Alates sõja algusest 24. veebruaril 2022 on rahvusvahelise kaitse taotlejate arv kasvanud umbes 30 korda, st 2940 inimeseni, ja ajutise kaitse direktiivi esmakordse rakendamise järel on lisandunud ligi 42 000 ajutise kaitse staatusega Ukraina sõjapõgenikku. Venemaa sõjalise agressiooni tõttu Ukrainas ja ajutise kaitse rakendamise tõttu Euroopa Liidus tuli ootamatult ja lühikese aja jooksul luua ajutise kaitse andmise menetlus, arendada kiirkorras riiklikku rahvusvahelise kaitse andmise registrit, võtta kasutusele täiendavad teavituskanaalid, luua saabujatele uued teabematerjalid ja tõhustada rahvusvahelise kaitse menetlemise süsteemi, prioriseerides Ukraina sõjapõgenikele täiendava kaitse andmist. 2022. aastal viidi lõpule andmebaasi e-teeninduse keskkonna arendustööd ja hakati pikendama ajutise kaitse alusel antud elamisluube. Ajutise kaitse rakendamine jätkub vähemalt kuni 04.03.2024 ja rakendamise pikendamise otsuse korral kuni 04.03.2025.

Ajendatuna Valgevene 2021. aastal korraldatud hübriidrünnakutest Leedu, Poola ja Läti välispiiride vastu võttis Riigikogu vastu **seadusemuudatused, et paremini ennetada ja tõkestada massilisest sisserändest, sh rände kuritarvitamisest, põhjustatud hädaolukorda**. Ohu korral avalikule korrale või riigi julgeolekule saab edaspidi Politsei- ja Piirivalveamet massilisest sisserändest põhjustatud hädaolukorras saata kiirelt tagasi välispiiri ebaseaduslikult ületanud välismaalased, kellel oli võimalik Eestisse siseneda selleks avatud piiripunkti kaudu. Lisaks lihtsustati hädaolukorras menetlustoimingute protokollimist ja nähti ette meetmed kohtukaebeõiguse väärkasutamise takistamiseks.

Koostöös Välisministeeriumiga töötati välja Vabariigi Valitsuse sanktsioonina kehtestatud **piirangud Venemaa ja Valgevene kodanikele** viisade ja täht-

ajaliste elamisluube andmisele. Vabariigi Valitsuse sanktsiooni eesmärk on survestada Venemaa Föderatsiooni ja Valgevene Vabariiki kui Venemaa toetajat lõpetama provotseerimata ja põhjendamatu sõjalise agressiooni Ukraina vastu, millega rikutakse jämedalt Ukraina territoriaalset terviklikkust, suveräänsust ja sõltumatust.

Koostöös Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga **muudeti välismaalaste seadust kolmandatest riikidest pärit kvalifitseeritud välistööjõu paindlikumaks kaasamiseks**, arvestades seejuures tööturu vajadusi oskustööjõu järele, näiteks tippspetsialistide soodsam palgakriteerium, kasvuettevõttes töötamise reguleerimine ja uus tähtajaline elamisluuba lühiajaliseks töötamiseks. Selleks, et tasakaalustada välistööjõu kaasamise lisavõimalusi ja maandada töötamise tingimuste väärkasutamise riske, lisati **lisameetmed, et kontrollida migratsioonijärelevalves töötamise tingimuste täitmist**: nõuetekohase töötasu maksmise tagamine, nõuded tööajale ja juriidilise isiku vastutuse täpsustamine. Koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumiga muudeti **õpirände regulatsiooni**, et pidurdada õpirände võimaluste väärkasutamist ja riskiriikidest pärit kogukondade kasvu läbi õpirände. Muudatusi tehes arvestati, et säiliks vajalikud tingimused kõrghariduse rahvusvahelistumiseks ja arendamiseks.

**Kodakondsuspoliitika ja kodakondsuse saamise tingimused on jäänud samaks. 2022. aastal muudeti aga kodakondsuse äravõtmise tingimusi paindlikumaks.** Kodakondsuse seadust muudeti selliselt, et Vabariigi Valitsusel ei ole enam kohustust võtta Eesti kodakondsust isikult, kes on astunud välisriigi riigi- või sõjaväeteenistusse, luure- või julgeolekuteenistusse või relvi valdavasse ja sõjaväeliselt korraldatud või sõjalisi harjutusi harrastavasse välisriigi organisatsiooni. See otsus muudeti kaalutusotsuseks ehk Vabariigi Valitsus võib võtta kodakondsuse ära nendelt isikutelt, kelle teise riigi teenistusse asumine kujutab ohtu avalikule korrale või riigi julgeolekule. **2022. aastal kasvas märgatavalt Eesti kodakondsuse taotlejate arv ja seda just Venemaa kodanike poolest.** Kui 2021. aastal taotles Eesti kodakondsust 291 Venemaa kodanikku, siis 2022. aastal oli neid juba 726. Määratlemata kodakondsusega isikuid, kes soovisid Eesti kodakondsust, see ei mõjutanud: nende arv jäi enam-vähem samaks (2021. aastal 414, 2022. aastal 437). ■

## Programmi tegevus 4.2. Migratsioonijärelevalve<sup>41</sup>

Venemaa Föderatsiooni algatatud sõjategevuse tõttu Ukrainas **järelekontrollis** Politsei- ja Piirivalveamet veelgi **põhjalikumalt Venemaa kodanike tähtajalisi ja pikaajalise elaniku elamislube ning viis läbi vajalikud loa kehtetuks tunnistamise menetlused**. Rohkem keskenduti ka **ajutise kaitse ja rahvusvahelise kaitse menetlustele**, toetades nii eelkontrolli menetluste läbiviimist kui ka viies ellu muid migratsioonijärelevalve toiminguid.

Samuti **valmistati ette õiguskeskkonna muudatused ja viidi ellu arendustegevusi**, et võtta 2023. aasta esimeses pooles kasutusele **migratsioonijärelevalve andmekogu (MIGIS)**. Politsei- ja Piirivalveameti eesmärk on ennetada ja tõkestada

ebaseaduslikku Eestis viibimist, elamist ja töötamist ning tagada, et välismaalased kasutavad neile antud viibimisõigusi, elamislube ja elamisõigusi ning töötamise õigusi eesmärgipäraselt. Tänu MIGISele on edaspidi võimalik teha tõhusamat migratsioonijärelevalvet. Andmekogu kasutuselevõtu tulemusena on riigil pidev ajakohane teadlikkus ja kiirem reageerimisvõimekus selliste välismaalaste tuvastamiseks, kes ei vasta viibimisaluse tingimustele ja eesmärgile. See omakorda aitab tagada avalikku korda ja julgeolekut ning seda, et välismaalased viibivad Eestis seaduslikult ja eesmärgipäraselt, täites seejuures kõiki kehtestatud tingimusi. ■

## Programmi tegevus 4.3. Isikute tõsikindel tuvastamine ja dokumentide välja andmine<sup>42</sup>

2022. aastal viidi läbi hange ja sõlmiti leping **isikut tõendavate dokumentide väljastamiseks välise teenusepakkuja vahendusel**. See võimaldab inimestel saada oma dokumendid edaspidi mugavalt kätte Selveri infoletist.

Lisaks valmistati ette ID1-vormingus dokumentide (ID-kaart, elamisloakaart, e-residendi digitaalne isikutunnistus, diplomaatiline isikutunnistus) ja usaldusteenuse hange, et jätkuvalt tagada turvaliste ja kaasaegsete dokumentide väljaandmine pärast olemasoleva lepingu lõppemist. Jätkati **automaatse biomeetrilise isikutuvastuse süsteemi (ABIS) rakendamise**ga ja võeti kasutusele näobio-meetriapõhine võrdlusteenus haldusmenetlustes.

ABISe biomeetriliste andmete – sõrmejälgede ja näokujutiste – võrdluse võimekuse loomise eesmärk on suurendada isiku tuvastamise ja isikusamasuse kontrollimise turvalisust ning võidelda seeläbi senisest tõhusamalt kuritegevuse vastu.

Arendati **e-residendi digitaalse isikutunnistuse omajate järelekontrolli** lahendust, et tagada lisateabe kogumine isikute kohta, kelle riik lubab enda ettevõtluskeskkonda ja digitaalsesse ökosüsteemi.

Samuti oli oluline areng Riigi Infosüsteemi Ameti ja sertifitseerimisteenuse pakkuja SK ID Solutions AS sõlmitud mobiil-ID leping. **Tänu sellele muutub mobiil-ID taotlemine ja kasutamine lihtsamaks**. ■

<sup>41</sup> Seotud eelkõige „Eesti 2035“ sihi „Riigivalitsemine“ muutusega D „Parandame riigi rahvusvahelist positsiooni ja tagame julgeoleku ning turvalisuse“.

<sup>42</sup> Seotud eelkõige „Eesti 2035“ sihi „Majandus ja kliima“ muutusega C „Kujundame paindliku ja turvalise majanduskeskkonna, mis soodustab uuendusmeelset ja vastutustundlikku ettevõtlust ning ausat konkurentsi“.

## KOKKUVÕTE

### Olulisimad edusammud 2022. aastal

1. Rakendati esimest korda Euroopa Liidu ajutise kaitse direktiivi, kusjuures Eesti menetlus oli ja on kõige kiirem Euroopas. Loodi õiguskeskkond Ukraina kodanike ja nende pereliikmete Eestis viibimise, elamise ja toimetuleku toetamiseks.
2. Riiklik rahvusvahelise kaitse andmise register viidi uuele tehnilisele platvormile ja arendati ajutise kaitse menetlemise võimekust.
3. Venemaa Ukraina-vastase sõjalise agressiooni tõttu rakendati piiranguid Venemaa ja Valgevene kodanikele elamislubade ja viisade andmisele.
4. Muudeti välismaalaste seadust, et paindlikustada töörännet kvalifitseeritud välistööjõu kaasamisel ning tõkestada töö- ja õpirände tingimuste väärkasutamist.
5. Valmistati ette õiguskeskkonna muudatused ja viidi ellu arendustegevusi, et võtta 2023. aasta esimeses pooles kasutusele migratsioonijärelevalve andmekogu (MIGIS).

### Olulisimad väljakutsed aastatel 2023–2027

- **Seadusliku rände õiguskeskkonna analüüs ja muudatuste tegemine**, et lahendada regulatsiooni kitsaskohad, toetada talentide ja investeringute jõudmist Eestisse, pöörates samas tähelepanu rände väärkasutuse ennetamisele ja tõkestamisele, ning tagada tõhusad menetlused.
- **ID1-vormingus<sup>43</sup> isikut tõendavate dokumentide hanke läbiviimine ja lepingu sõlmimine.**
- **Alternatiivse sertifitseerimisteenuse kasutuselevõtmine usaldusteenuse osutamiseks.** Hetkel pakub riigile kõikide dokumentide (mobiil-ID, digi-ID ning ID- ja elamisloakaart) sertifitseerimis- ja usaldusteenust üks ettevõtja ning möödunud ID-kriis tõi välja, et riik peaks teenust toimepidevuse tagamiseks dubleerima või peaks teenus olema tagatud mitme poole kaudu.
- **Majutusteenuse kasutajate infosüsteemi kasutuselevõtmine majutusettevõtjate poolt**, et tagada majutusteenuse kasutajate andmete kontrollimisega tõhusamalt avalikku korda ja julgeolekut ning ennetada kuritegevust.
- **Andmekogu ABIS täiemahuline kasutuselevõtmine.** Andmekogu ABIS on keskne riiklik andmekogu, mille eesmärk on eri riiklikes menetlustes kogutud biomeetriliste andmete – näo- ja sõrmejäljekujutiste – töötlemine isiku tuvastamiseks ja isikusamasuse kontrollimiseks.
- **Migratsioonijärelevalve andmekogu (MIGIS) jätkuarendamine ja efektiivne rakendamine**, et tõhustada riiklikku järelevalvet ning ennetada ja tõkestada Eestis viibimise, elamise ja töötamise reeglite eiramist.
- **Rändemenetlusi toetavate andmekogude, näiteks elamislubade ja töölubade registri, välismaalase lühiajalise töötamise registreerimise andmekogu ning viisaregistri arendamine ja uuendamine**, et vähendada halduskoormust taotlejatele ja menetlejatele ning suurendada kasutajasõbralikkust ja automatiseeritust.
- Toimetulek **suurenenud rändesurve** ja **ajutise kaitse** direktiivi rakendamisega tulenevalt Venemaa sõjalisest agressioonist Ukraina vastu.
- **E-residentsuse järelkontrolli tõhustamine.** ■

---

<sup>43</sup> Näiteks ID-kaart ja elamisloakaart.

# MEEDE 5. Tark ja innovaatiline siseturvalisus

**Meetme eesmärk:** siseturvalisuse asutused on atraktiivsed tööandjad ja inimesed teevad tähendusrikast tööd. Siseturvalisuse valdkonnas tegutsevad asjatundlikud, võimekad ja pühendunud inimesed. Siseturvalisuse tagamisel ollakse uuendusmeelsed, kasutatakse tarku ja innovaatilisi lahendusi.

**Meetme kirjeldus:** keskendutakse personali, väljaõppe, nutikate lahenduste ja innovatsiooni terviklikule käsitlemisele.

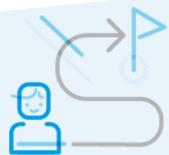
Kui inimeste hoidmisel ja arendamisel ning innovatsiooni edendamise võimekuse suurendamisel teadvustatakse võimalusi ja kõrvaldatakse takistusi, loob see eeldused, et neis kahes valdkonnas kasvab suutlikkus arengukava ja programmi elluviimise ajal märkimisväärselt.

Meede koosneb kolmest programmi tegevusest.

1. Tasemeõpe ja täienduskoolitus Sisekaitseakadeemias
2. Sisekaitseakadeemia teadus-, arendus- ja innovatsioonitegevus
3. IKT teenuste pakkumine SIM valitsemisalast väljapoole

## 2022. aasta olulisimad edusammud

- **Palgatõus:** Siseministeriumi valitsemisala töötajate palgatõusuks suunati 2022. aastal 11,7 miljonit eurot ja 2023. aastal enam kui 50 miljonit eurot.
- Sisekaitseakadeemiasse loodi **kaugseire teadus- ja arenduskeskus** ning **sisejulgeoleku instituudi teaduskeskus**.



## Ülevaade meetme eesmärkide saavutamisest

Meetme moodsid <sup>44</sup>	Tegelik täitmine			Sihttasemed			Allikas
	2020	2021	2022	2022	2023	2030	
<b>Ühele Sisekaitseakadeemia õppekohale esitatud avalduste arv avalikul konkursil:</b>							Sisekaitseakadeemia
- kõrgharidusõppes	5,0	4,28	3,15	≥ 3,1	≥ 3,0	≥ 3,5	
- kutseõppes	2,32	3,01	2,55	≥ 2,8	≥ 2,7	≥ 2,2	
<b>Teadurite arv</b>							
<b>Sisekaitseakadeemia sisejulgeoleku instituudis</b>	3,5	3,5	7	7,5	12	16	

2022. aastal esitati Sisekaitseakadeemiasse õppi-ma asumiseks mõnevõrra vähem avaldusi kui kahel eelneval aastal. Avalduste rohkus ei ole kahtlemata eraldi eesmärk – sellest olulisem on, et kandideerima jõuaks just need õppurid, kelle jaoks on Sisekaitseakadeemia läbimõeldud osa karjääriteest ning kes hiljem on valmis ja motiveeritud asuma tööle siseturvalisuse valdkonnas.

2022. aastal alustati Sisekaitseakadeemia teadusvõimekuse kasvatamist. Selle eeltingimus on inimesed, mistõttu oli 2022. aastal tähelepanu keskmes teadurite arvu kasvatamine. Sisejulgeoleku instituudis alustas tööd neli uut teadurit. Kõik lisandunud teaduri ametikohad on rahastatud konkurentsipõhisest teadusrahast.

Siseministerium töötas 2020. aastal innovatsioonisüsteemide arengu seiramiseks välja hindamis-metoodika, mis võimaldab hinnata asutuse muu-tumis- ja kohanemisvõimet. 2021. aastal hinnati

Päästeameti, 2022. aastal Politsei- ja Piirivalveameti ning Häirekeskuse innovatsiooniküpsust. Kõik kolm asutust asuvad teisel tasemel, mis tähendab, et organisatsioonil on innovatsiooni-janu, aktiivselt otsitakse viise innovatsiooni raken-damiseks ja järjepidevalt kasvab innovatsiooni-kogemuste pagas. Innovatsiooniks on vaja keskkonda, mis seda soosib. Kõigi kolme organisat-siooni inimesed on innovaatilised. Sellele aitab kaasa organisatsioonikultuur, kuid järgmisele küpsustasemele jõudmiseks tuleks võimaldada töötajatele rohkem aega arendustöök. **Arenduses on kõige rohkem takistusi seotud IT arendamise-ga. Selle probleemi lahendamiseks uuendas Sise-ministerium 2022. aastal valitsemisala IKT aren-duskorda.** IKT-protsess on kirjeldatud alates ideest kuni rakenduseni koos erinevate protsessipoolte õiguste ja kohustustega. Korra eesmärk on tagada kokkulepitud arendustööde edukas valmimine. ■

## Meetme eelarve

(tuhandetes eurodes)	2022. a esialgne eelarve	2022. a lõplik eelarve	2022. a eelarve täitmine
<b>Meetme kulud</b>	<b>16 278</b>	<b>21 849</b>	<b>19 714</b>
<b>Meetme investeeringud</b>	<b>2 430</b>	<b>1 904</b>	<b>944</b>
Programmi tegevuse 5.1 „Tasemeõpe ja täiendkoolitus Sisekaitseakadeemias“ kulud	13 829	16 284	16 102
Programmi tegevuse 5.2 „Sisekaitseakadeemia teadus-, arendus- ja innovatsioonitegevus“ kulud	1 044	2 883	1 804
Programmi tegevuse 5.3 „IKT-teenuste pakkumine SIM valitsemisalast väljapoole“ kulud	1 404	2 682	1 807

<sup>44</sup> 2023. aastal on kavas meetme moodsid korrigeerida.

## Programmi tegevuste 2022. aasta kulud (tuhandetes eurodes)



2021. aasta lõpus langetas Vabariigi Valitsus otsuse toetada Sisekaitseakadeemia teadusvõimekuse kasvu järgmisel neljal aastal. Uute ametikohtade täitmine võttis aega, sh oli vaja kuulutada välja uute teadurite konkursid ning luua kaugseire teadus- ja arenduskeskus.

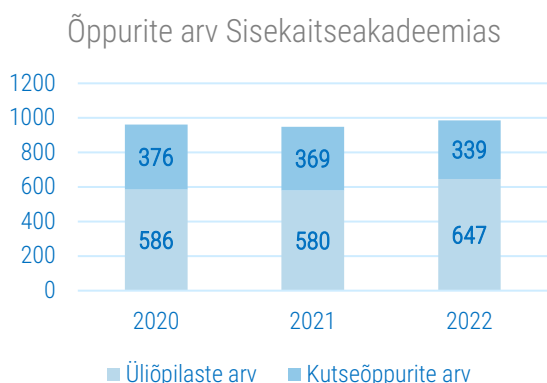
2022. aastaks eraldati valitsemisaladele esimest korda valemil põhjal raha teadus- ja arendus-

tegevuse toetamiseks. Rahastamisotsused tehti 2021. aasta lõpus, valitsemisalasisene konkurs teadus- ja arendustegevuse tellimiseks viidi läbi 2022. aasta veebruaris ning osa tellitud töödest võetakse vastu 2023. aastal. 2023. aasta teadusraha otsused langetati aga koos riigieelarve koostamisega, mistõttu oli võimalik raha kasutamise täpsemad otsused langetada juba enne eelarveaasta algust. ■

## Programmi tegevuste elluviimisest

### Programmi tegevus 5.1. Tasemeõpe ja täiendkoolitus Sisekaitseakadeemias<sup>45</sup>

Sisekaitseakadeemias õppis 2021/2022. õppeaastal tasemeõppes 986 õppurit.



**Joonis.** Õppurite arv Sisekaitseakadeemias 2020–2022 (allikas: Haridussilm 10.11.2022)

Neile lisanduvad eksternina tasemeõppes osalejad, mikrokraadiprogrammides õppijad ja vaba-kuulajad. Sisekaitseakadeemia pakub õppuritele paindlikke õppimisvõimalusi, personaalset lähenemist, toetusi ja asjakohast tugisüsteemi. See peegeldub ilmekalt ka õpingute katkestamise

madalas määras (kutseõppes 8% ja kõrghariduses 9%) võrreldes Eesti keskmiste näitajatega (20,3% ja 11,7%).

**Suurimaid muutusi tehti päästekorraldaja õppes**, sest varem on mitmed vastuvõtukonkursid sellel erialal ebaõnnestunud. Arvestades viimase kahe aasta analüüsidega kohandati õppekava ja õppekorraldust, et tagada Häirekeskusele vajalike oskustega töötajad. 2022. aasta lõpus asutati päästekorraldaja eristipendium, mille eesmärk on populariseerida päästekorraldaja eriala, tõsta õppurite õpimotivatsiooni ja õppetööle pühendumist, vähendada õppimise kõrvalt erialavälisel töö käimist ning motiveerida õppureid pärast õpingute lõppu töötama valitud erialal Häirekeskuses. Muudatused olid tulemuslikud, sest 2023. aastal alustas uus grupp päästekorraldajaid.

Siseministeeriumi eestvedamisel ja Euroopa Komisjoni rahastuse toel viidi läbi ulatuslik uuring, mille eesmärk oli selgitada, **milliste oskuste ja pädevusega inimesi vajavad politsei, prokuratuur ja kohtud, et tulla toime kiirelt kasvava küber-**

<sup>45</sup> Aitab kaasa eelkõige „Eesti 2035“ sihi „Ruum ja liikuvus“ muutusele B „Planeerime ja uuendame ruumi ja teenuseid terviklikult ja kvaliteetselt ning ühiskonna vajaduste, rahvastiku muutuste, tervise, turvalisuse, elurikkuse ja keskkonnahoiuga arvestavalt“ ning sihi „Riigivalitsemise“ muutustele A „Suurendame valitsemise ühtsust ja tagame sujuva riigi toimimise“ ja D „Parandame riigi rahvusvahelist positsiooni ja tagame julgeoleku ning turvalisuse“.

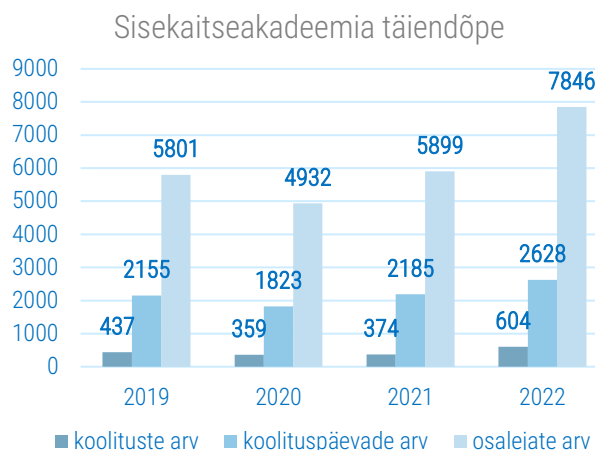
**kuritegevusega.** Siseministeeriumi teemadest sai enim tähelepanu politseinikele kvaliteetse ning jätkusuutliku baas- ja täiendõppe tagamine Sisekaitseakadeemias, arvestades küberkuritegevuse tulevikutrende. Uuringu viis läbi HAUSi rahvusvaheline instituut koostöös Soome siseministeeriumi ja politseikolledži ekspertidega. Projekti käigus koostati põhjalikud ettepanekud ja meetoodika, mille alusel saab hakata Eestis vajalikku võimekust üles ehitama.

**Sisejulgeoleku instituudi eestvedamisel algas 2022. aastal Erasmus+ projekt** rahvusvahelise hübriidohtude vastu võitlemise magistriõppe kava väljatöötamiseks ja koostöökõrghariduse valdkonnas. Projekt on Sisekaitseakadeemia märkiline, kuna **akadeemia on projekti HYBRIDC<sup>46</sup> juhtiv partner** – see on esmakordne nii suuremahulises kõrgharidusprojektis. Projekti partnerid on Mykolas Romerise Ülikool Leedust ja Horvaatia siseministeeriumi politseiakadeemia. Projekt kestab kolm aastat ning selle jooksul arendatakse ja toetatakse kõrgkoolide teadurite ja õppejõudude, kuid ka Euroopa Liidu asutuste vahelist koostööd. Projekti olulisim eesmärk on töötada välja rahvusvaheline hübriidohtude vastu võitlemise magistriõppe aastane programm ja mikroraadid ning viia läbi hübriidohtude teadusuuringuid. 7.–11. novembril 2022. aastal toimus Sisekaitseakadeemias projekti raames rahvusvaheline kõrgetasemeline koolitus „Hybrid threats and models of their appearance“<sup>47</sup>.

2022. aastal **avati Sisekaitseakadeemias esimesed mikroraadiprogrammid** sisejulgeoleku magistriõppe kava alusel: „Julgeolekuohud“, „Kriisireguleerimine“, „Ohtude ja konfliktide analüüs“ ning „Ühiskonna õiguskaitse“. Õppima asus 12 inimest. Päästeteenistuse kõrgharidusõppe kava alusel

loodi tuleohutuse mikroraadiprogramm, mille alustasid esimesed 22 õppijat 2023. aasta alguses.

**Täiendõppe maht kasvab Sisekaitseakadeemias igal aastal.** Hoolimata sellest, et 2022. aasta kevadel oli täiendõppe läbiviimine piiratud koroonaviiruse tõttu, ületas selle maht selgelt ka koroonaviiruse-eelset aega.



**Joonis.** Sisekaitseakadeemia täiendõppe 2019–2022 (allikas: Sisekaitseakadeemia)

2022. aastal toimus 93 päästekolledži õpisündmust, 8 avatud loengut loengusarjas „Turvaline Eesti“, 57 Frontexi koolitust (lisaks sellele veebiseminarid ja avatud registreerumisega veebikoolitused), 65 Euroopa Liidu Õiguskaitseakoolituse Ameti koolitust ja 12 sisejulgeoleku instituudi teadussündmust. Kõige rohkem osales täiendõppes Päästeteenistuse teenistujaid: 3352 korda, mis on 43% kõikidest õppes osalejatest. Teisel kohal oli Justiitsministeerium (sh vanglateenistus 1693 korda), kelle teenistujad moodustasid 22% kõikidest õppes osalejatest. ■

## Programmi tegevus 5.2. Sisekaitseakadeemia teadus-, arendus- ja innovatsioonitegevus<sup>48</sup>

**Sisekaitseakadeemia sisejulgeoleku instituudi teadurite koosseis laienes 2022. aastal märgatavalt.** Lisaks seni riigieelarvelisel rahastamisel olnud neljale teaduri või nooremteaduri ja ühele teaduskoordinaatori ametikohale lisandus tänu konku-

rentsipõhisele teadusrahastusele veel neli teaduri ja üks teaduskoordinaatori ametikoht. Teadurite uurimisvaldkonnad katavad kriiside uurimist ja kerksustemasid, küberjulgeolekut ja tehisintellekti, (info)tehnoloogia ja virtuaalse ruumi arenguid,

<sup>46</sup> Lisainfo: <https://www.sisekaitse.ee/et/projekt-hybridc-uus-valjakutse-sisekaitseakadeemia>.

<sup>47</sup> Lisainfo: <https://www.sisekaitse.ee/et/ingliskeelne-koolitus-hybrid-threats-and-models-their-appearance>.

<sup>48</sup> Aitab kaasa eelkõige „Eesti 2035“ sihi „Riigivalitsemine“ muutustele A „Suurendame valitsemise ühtsust ja tagame sujuva riigi toimimise, C „Suurendame teaduse mõjusust ja mitmekesisust, hoides teaduse kõrget taset“ ja D „Parandame riigi rahvusvahelist positsiooni ja tagame julgeoleku ning turvalisuse“.

radikaliseerumise ja terrorismi vastast võitlust, hübriidohte, Balti riikide turvalisust ja julgeolekut, Venemaa julgeolekuprotsesside mõju Eesti turvalisusele ja julgeolekule ning Hiina mõju siseturvalisusele. Lisaks teaduritele on sisejulgeoleku instituudis ka piiriturvalisuse nõunik, kes osaleb teadustöös osaliselt.

Selleks, et lõimida paremini teadurite pädevust, toetada valitsemisala ja kasutada paremini ära teadustegevuse võimalusi, tehti 2022. aastal ettevalmistusi **sisejulgeoleku instituudi koosseisus teaduskeskuse** moodustamiseks. Teaduskeskus alustas tegevust 01.01.2023 ning selle ülesanded on kujundada julgeoleku- ja turvalisusteaduse Tallinna koolkond, viia läbi ja avaldada kõrgetasemelisi uuringuid, toetada teadustööga siseturvalisuse praktiliste probleemide lahendamist, teha rahvusvahelist ja riiklikku koostööd teiste uurimisasutustega ning tutvustada sisejulgeoleku teadusvaadet ühiskonnas.

**Jätкус teadusajakirjade väljaandmine.** 2022. aastal ilmusid Sisekaitseakadeemias kord aastas ilmuv „Proceedings of EASS“<sup>49</sup> ja kaks korda aastas ilmuv „Turvalisuskompas“<sup>50</sup>. Lisaks andis sisejulgeoleku instituut regulaarselt välja Sisekaitseakadeemia ja partnerasutustele suunatud **Sisekaitseakadeemia teadusuudiste infokirja**.<sup>51</sup>

Sisekaitseakadeemia korraldas mitmesuguseid **(teadus)sündmusi** valdkondlikult aktuaalsetel teemadel. Näiteks, 2022. aastal korraldati veebiseminar „Afganistani kriis: võõras mure või terendav sisejulgeolekuoht Eestile?“, Euroopa rändevõrgustiku Eesti kontaktpunkti konverents „Innovatsioon rändes – otsides uuenduslikke lahendusi“, veebiseminar „Lessons from the Belarusian Border Crisis“, Finantskolledži esimene teadusseminar, veebiseminar „Hiina RV kui julgeolekuoht Venemaa-Ukraina sõja kontekstis: praegune seis ja tulevikuperspektiivid“ ja hübriidkonverents „Venemaa ja terrorism“. Samuti toimus iga-aastane Sisekaitseakadeemia aasta-konverents, sel korral pealkirjaga „Turvalisuse haridus ja haridus turvalisuses“.

**2022. aasta aprillis loodi Sisekaitseakadeemia kaugseire teadus- ja arenduskeskus.** Täna on keskus komplekteeritud ning selle teemavaldkonnad on kaugseire platvormide tundmine ja mehitamata õhusõidukite käitamine; elektrooniline side ja selle häirimine, näiteks droonitõrjeks; küberturvalisus; andmehõive- ja andmetöötlus; teadus- ja arendustöö ning projektijuhtimine.

2022. aastal arendas kaugseire teadus- ja arenduskeskus nii riigisisest kui ka rahvusvahelist koostööd. Sõlmiti koostöölepingud Eesti Lennuakadeemia ja Kaitseväe Akadeemiaga, samuti on ettevalmistamisel koostööleping Keskkonnaametiga. Koostöös Eesti Lennuakadeemiaga loodi mehitamata õhusõidukite käitamise organisatsioon, avati teadus- ja arendustegevuseks oluline mehitamata õhusõidukite test- ja treeningala ning valmistati Sisekaitseakadeemia töötajaskonnast ette kaugpiloodid. Keskuse ekspert osales korduvalt erinevatel rahvusvahelistel konverentsidel teemakohaste ettekannetega.

Mehitamata õhusõidukite masinaparki täiendati kahe tipptasemel lennuvahendi ning nende juurde kuuluva teadustöö ja seirevõimalusi avardava sensoorikaga. Tegemisel on mitu uuringut, näiteks uuring mehitamata õhusõiduki, laserskanneri ja fotokaamera kasutamisest sündmuspaiga kaardistamisel ning uuring liikuvusandmete kasutamise võimalustest mehitamata õhusõiduki missiooni planeerimisel.

**Siseministerium sai 2022. aastal riiklikku teadus- ja arendustegevuse baasrahastust 355 200 eurot.** Siseturvalisuse valdkonna uuringute ning arendus- ja innovatsiooniprojektide vajadused koguti kokku kõigilt valitsemisala asutustelt. Rahastusotsuste tegemisel lähtuti Siseministeriumi valitsemisala strateegilistest eesmärkidest ja asutuste prioriteetsetest tegevussuundadest. Kuigi vajadused ületasid eelarvevõimalusi kolm korda, on riiklik teadus- ja arendustegevuse baasrahastus oluline võimendus siseturvalisuse valdkonnas targa ja tõendus põhise poliitika kujundamiseks ja elluviimiseks. ■

<sup>49</sup> Peatoimetaja Raul Savimaa, tegevtoimetaja Triin Rätsepp, ETISE klassifikaator 1.2.

<sup>50</sup> Peatoimetaja Jaanika Puusalu, tegevtoimetaja Triin Rätsepp, ETISE klassifikaator 1.3.

<sup>51</sup> 2022. aastal Sisekaitseakadeemias ilmunud publikatsioonide ja rakendusuuringutega on võimalik tutvuda veebilehel <https://www.sisekaitse.ee/et/teadustegevus-ja-muu-publitseerimine>.

## Programmi tegevus 5.3. IKT-teenuste pakkumine SIM valitsemisalast väljapoole

Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskus (SMIT) pakkus teenuseid lisaks Siseministeeriumi valitsemisalale ka teistele valitsemisaladele. SMIT osutas 13 teenust, näiteks väärteomenetluse portaali teenus ning mitu IKT-teenust Transpor-

diametile ja Rahapesu Andmebüroole. SMIT tagas teenuste töökindluse ja positiivne on, et teenusekasutajate rahulolu oli 2022. aastal samuti kõrge (82%, 2021. aastal 77%). ■

## MEETME „TARK JA INNOVAATILINE SISETURVALISUS“ KOKKUVÕTE

### Olulisimad edusammud 2022. aastal

1. **Palgatõus:** Siseministeeriumi valitsemisala töötajate palgatõusuks suunati 2022. aastal 11,7 miljonit eurot ja 2023. aastal enam kui 50 miljonit eurot.
2. Sisekaitseakadeemiasse loodi Sisekaitseakadeemia kaugseire teadus- ja arenduskeskus ning sisejulgeoleku instituudi teaduskeskus.

### Olulisimad väljakutsed aastatel 2023–2027

- **Siseturvalisuse ja sisejulgeoleku asutuste reageerimissuutlikkuseks ning erinevate ohtude, õnnetuste ja kriisidega toimetulemiseks ja nende ennetamiseks peame tagama piisaval arvul töötajaid.** Selleks peame pakkuma töötajatele väärilist töötasu, soodustama töötajate füüsilise ja vaimse tervise hoidmist ning välja õpetama tänasest suuremas mahus töötajaid. Siseturvalisuse pakkumisel on oluline, et meie teenustajaid on asjatundlikud, võimekad ja pühendunud inimesed, kes saavad oma töö eest väärilist tasu. Väljaõppes kasutame parimaid eksperte.
- **Peame garanteerima piisavas mahus õppekohti, kvaliteetsel ja moodsal tasemel õppe ning õppimistingimused.** Selleks arendame taristut rahvusvaheliselt õppe-, teadus- ja innovatsioonikoostöö võimendamiseks Väike-Maarjas, Narvas ja Tallinnas. Rikastame kaasaegsete tehnoloogiliste lahendustega õpi- ja treeningkeskkondi ning jätkame olemasolevate nutikat kasutust. Esmajärjekorras tuleb välja arendada Väike-Maarja harjutusväljak ja Sisekaitseakadeemia Tallinna õppekompleksi ühiselamud.
- **Sisekaitseakadeemia teadus- ja arendusvõimekuse suurendamine ja jätkusuutlikkus.** Muudame Sisekaitseakadeemia tugevaks turvalisuse ja julgeoleku teadussuundumuste kujundajaks ning saavutame teadusasutuseks evalveerimise. Järgneva kolme aasta eesmärk on Sisekaitseakadeemia teadus- ja arendusvõimekuse väljaarendamine lähtuvalt siseturvalisuse strateegilistest arenguvajadustest ning selle jätkusuutlikkuse kindlustamine nii riiklikult kui ka rahvusvaheliselt.
- **Sisekaitseakadeemia rolli täpsustamine kriiside ennetamisel ja kriisidele reageerimisel.** Kavas on luua terviklik kontseptsioon, milline on Sisekaitseakadeemia roll kriiside ennetamisel nii taseme- ja täiendõppes kui ka teadus- ja arendustegevuses ning milliseid võimalusi saab Sisekaitseakadeemia pakkuda kriisidele reageerimisel. ■

Siseministeerium

[www.siseministeerium.ee/stak2030](http://www.siseministeerium.ee/stak2030)



SISEMINISTEERIUM